

Nr 48.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående omorganisation av stifts- och läroverksbiblioteket i Linköping; given Stockholms slott den 22 januari 1926.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF.

Olof Olsson.

Utdrag av protokollet över ecklesiastikärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 22 januari 1926.

Närvarande:

Statsministern SANDLER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden OLSSON, NOTHIN, SVENSSON, HANSSON, LINDERS, SCHLYTER, LARSSON, WIGFORSS, MÖLLER, LEVINSON.

Departementschefen, statsrådet Olsson, yttrar härefter:

Jag har för avsikt att i det följande framlägga förslag till omorganisation av stifts- och läroverksbiblioteket i Linköping. Denna fråga står emellertid i visst samband med och torde böra betraktas mot bakgrunden av ett väsentligt större spörsmål, nämligen ett för närvarande under min handläggning liggande ärende angående organisation av läroverks- och landsbibliotek. För att rätt kunna bedöma frågan om Linköpingsbibliotekets ställning och för att undersöka, i vad mån ett ökat statsunderstöd till detta bibliotek kan anses föregripa lösningen av ovannämnda större spörsmål, har jag ansett det vara nödvändigt att något mera utförligt redogöra för

Ang. omorganisation av stifts- och läroverksbiblioteket i Linköping.

denna fråga, därvid jag emellertid sökt i görligaste mån inskränka mig till vad som kan anses vara av mera väsentlig natur.

Riksdagens
skrivelse
1918.

I anledning av en inom 1918 års riksdag väckt motion hemställde riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t den 17 april 1918 (nr 125), det Kungl. Maj:t täcktes låta verkställa utredning angående bättre vård och utveckling av sådana bibliotek, som utgjorde en mellanform mellan de stora statsbiblioteken och de egentliga folkbiblioteken, samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

Riksdagen yttrade härvid i sin ovanberörda skrivelse:

I motionen har påkallats riksdagens medverkan för tillgodoseende av behovet utav bättre omvårdnad särskilt om de s. k. stiftsbiblioteken samt de allmänna läroverkens och seminariernas lärjungebibliotek.

Av den i ämnet gjorda utredningen och av vad riksdagen eljest har sig bekant rörande de bokbestånd, som finnas i avsedda bibliotek, framgår, att de för ändamålet använda förvaringslokalerna och möjligheterna att skydda bokbestånden från förstörelse äro allt annat än tillfredsställande. Och detta gäller icke blott de mindre bland de av motionären åsyftade boksamlingarna utan också de större, vilka innehålla tiotusentals band, av dem åtskilliga unika eller eljest synnerligen värdefulla. Ett ingripande från statens sida i syfte att åt ifrågavarande bibliotek förläna ändamålsenligare förvaringslokaler synes ju förr desto hellre böra äga rum.

De bibliotek, varom här är fråga, böra emellertid enligt riksdagens mening hava en betydelsefull mission vid sidan av den att förvara och hålla tillgängliga redan samlade bokskatter. För avsedda bibliotek synes nämligen jämväl böra planmässigt och med urskiljning företagas inköp av nyare litteratur. Blevde detta händelsen, skulle desamma ock bättre kunna fylla sin uppgift i skolans och folkbildningens tjänst.

Särskilda
sakkunniga.

I anledning av denna riksdagens skrivelse bemyndigade Kungl. Maj:t genom beslut den 22 juli 1918 departementschefen att tillkalla särskilda sakkunniga för verkställande av den utav riksdagen äskade utredningen. Såsom sakkunniga tillkallades sedermera riksbibliotekarien I. G. A. Collijn, tillika ordförande, överbibliotekarien vid universitetsbiblioteket i Uppsala J. M. Hulth, f. d. lektorn I. N. Fehr, förste bibliotekskonsulenten i skolöverstyrelsen J. F. B. Hjelmqvist, ledamoten av riksdagens första kammare, redaktören A. Pers och fru Maria Sandler.

De sakkunniga avgåvo den 28 februari 1923 betänkande och förslag i ämnet (statens off. utredn. 1924:7).

Då det åt de sakkunniga meddelade uppdraget icke bestämt angav, vilka kategorier av bibliotek, som borde anses falla inom uppdraget, ansågo sig de sakkunniga böra draga mera bestämda gränser i detta avseende. De hava därvid funnit uppenbart, att uppdraget i första hand avsågo de gamla stiftsbiblioteken samt läroverksbiblioteken. Då emellertid även vissa stads- och provinsbibliotek kunde tänkas bilda stommen för något slags distriktsbibliotek, hava de sakkunniga låtit sin undersökning omfatta även dylika.

Sedan de sakkunniga på detta sätt begränsat sitt arbete, lämna de en ingående redogörelse för våra stifts- och läroverksbiblioteks historia, deras uppkomst och utveckling från äldre tider till nutiden. Av denna redogörelse framgår, att dessa bibliotek spelat en betydande roll för vårt lands andliga odling och att de under tidigare skeden varit föremål för mycken uppmärksamhet och omtanke från såväl det allmännas som i all synnerhet enskilda personers sida; dock vilade över hela utvecklingen av dessa bibliotek en viss planlöshet, och de flesta ägde numera ej de resurser, som vore nödvändiga att sätta biblioteken i stånd att fylla de uppgifter, för vilka de voro avsedda. I åtskilliga fall hade ej ens det gamla bokbeståndet kunnat bevaras i tillfredsställande skick.

De sakkunnigas framställning utmynnar i vissa förslag, ägnade att avhjälpa dessa brister. Dessa förslag innefattas i två huvuddelar av betänkandet, av vilka den förra berör läroverksbiblioteken och den senare ett slag av bibliotek, som de sakkunniga föreslå skola upprättas och för vilka de föreslå benämningen landsbibliotek.

Över de sakkunnigas förslag hava numera yttranden avgivits av riksbibliotekarien efter hörande av förste bibliotekarierna vid kungl. biblioteket, kanslern för rikets universitet efter hörande av överbibliotekarierna och förste bibliotekarierna vid universitetsbiblioteken i Uppsala och Lund, skolöverstyrelsen efter hörande av vederbörande läroverkskollegier, samtliga domkapitel och Stockholms stads konsistorium, ett flertal länsstyrelser efter hörande av vederbörande landsting och stadsfullmäktige ävensom statskontoret.

Vid min redogörelse för sakkunnigförslaget och de över detsamma avgivna utlåtandena följer jag den ordning, som finnes i betänkandet angiven och börjar då med läroverksbiblioteken.

Kostnaderna för läroverksbibliotekens underhåll bestridas av medel från den vid varje särskilt läroverk förefintliga biblioteks- och materiellkassan — med undantag blott för nya elementarskolan i Stockholm, för vilken nu ifrågavarande kostnader bestridas av den s. k. skolkassan — vartill vid vissa läroverk komma donerade medel. Biblioteks- och materiellkassan äger emellertid jämlikt § 218 läroverksstadgan synnerligen vittomfattande uppgifter utom de nu ifrågavarande. Kassans inkomster äro ganska begränsade. De utgöras i regel uteslutande av lärjungeavgifter, nämligen dels tre kronor av lärjunge, som vid läroverket inskrives, dels en terminsavgift, vilken erlägges av varje lärjunge, som icke i särskilt föreskriven ordning blir därifrån befriad, och vilkens storlek i nyssnämnda § av läroverksstadgan är satt till 4 kronor 50 öre men som numera enligt riksdagens periodvis givna medgivande kan höjas till högst 10 kronor.

Läroverksbiblioteken.
Underhåll och tillökning.
Nuvarande förhållanden.

När det gäller att fördela biblioteks- och materiellkassans resurser mellan

de mångahanda ändamål, för vilka den är avsedd, går det ofta så, att biblioteksutgifterna komma i sista rummet. De sakkunniga framlägga en tabell över utgifterna för varje särskilt allmänt läroverks bibliotek under femårsperioden 1917—1921 (Bet. sid. 430—435). Av denna tabell framgår, att dessa utgifter varit ytterst växlande men att de endast i rena undantagsfall, huvudsakligen vid sådana läroverk, som vid sidan av biblioteks- och materiellkassan haft att förfoga över donerade medel, varit någotsånär tillräckliga för att vidmakthålla och tillbörligen förkovra biblioteket.

Sakkunniga. De sakkunniga betona läroverksbibliotekens betydelse och deras behov av väsentligt ökade medel för bibliotekens tillväxt och underhåll. Den lyckligaste lösningen anse de sakkunniga vara, om hela det till biblioteken erforderliga anslaget utginge av statsmedel och materiellkassan reserverades för övriga henne åliggande uppgifter. De sakkunnigas förslag går alltså ut på att läroverkens biblioteks- och materiellkassor bestämt åtskiljas, och att anslaget till de förra utgår direkt av statsmedel; medel till inköp av ren undervisningslitteratur, läseböcker, ordböcker i flera exemplar o. d. skulle fortfarande utgå ur materiellkassan.

Vid beräkning av det belopp, vartill ett dylikt statsanslag skulle behöva uppgå, indela de sakkunniga läroverken i vissa olika grupper, nämligen 1) högre allmänna läroverk med 600 lärjungar eller därutöver, 2) sådana läroverk med 400—599 lärjungar, 3) sådana läroverk med mindre än 400 lärjungar, 4) realskolor (här och i det följande innefattar detta uttryck även samskolorna). De sakkunniga anse, att för en effektiv förbättring även de mindre bland de högre allmänna läroverken böra förfoga över minst det belopp, som för närvarande stått de lyckligast lottade läroverken till buds samt komma till det resultatet, att för läroverk inom den tredje av nyssnämnda fyra grupper 2,500 kronor bör vara ett lämpligt årsbelopp. Med detta belopp till utgångspunkt föreslås för grupp 2) 3,000 kronor, för grupp 1) 3,500 kronor och för grupp 4) 1,500 kronor. För bokinköp och bindning vid de allmänna läroverkens bibliotek skulle erfordras ett statsanslag av sammanlagt 173,500 kronor om året. Gruppindelningen skulle fastställas att gälla för vissa icke allför korta perioder.

**Myndigheters
nas yttran-
den.**

Skolöverstyrelsen meddelar, att förslaget i nu angivna del i stort sett vunnit anslutning från vederbörande läroverkskollegiers sida. Vissa detaljanmärkingar hava dock framkommit, för vilka närmare redogöres i skolöverstyrelsens utlåtande. För egen del förordar överstyrelsen den föreslagna uppdelningen av biblioteks- och materiellkassorna i en bibliotekskassa och en materiellkassa. De hittillsvarande till den gemensamma kassan utgående avgifterna borde i sin helhet tillsvidare tillföras materiellkassan. I avseende å ett eventuellt statsbidrag tillstyrker överstyrelsen följande gruppindelning med angivna anslagsbelopp: 1) högre allmänt läroverk med minst 600 lär-

jungar: 3,000 kronor; 2) sådant läroverk med mindre än 600 men minst 400 lärjungar: 2,600 kronor; 3) sådant läroverk med mindre än 400 lärjungar: 2,200 kronor; 4) realskola med minst 400 lärjungar: 1,800 kronor och 5) realskola med mindre än 400 lärjungar: 1,400 kronor. Härvid borde ej hänsyn tagas till lärjungar å kommunalt gymnasium eller kommunal gymnasielinje eller till kvinnliga lärjungar, som på vederbörande kommuns bekostnad åtnjuta undervisning å något statens gymnasium. För nu i frågavarande ändamål skulle erfordras ett förslagsanslag av 157,000 kronor.

Överstyrelsen yttrar bland annat:

Flertalet av dessa bibliotek befinna sig i ett verkligt nödläge, ur vilket de icke kunna upphjälpas annat än genom synnerligen kraftiga åtgärder.

En viktig anledning till bibliotekens tillbakaskjutna ställning är den omständigheten, att i regel inga bestämda medel finnas reserverade för deras särskilda behov. Starka skäl tala fördenskull för förslaget att vid varje läroverk inrätta en särskild bibliotekskassa.

Överstyrelsen kan icke tillstyrka någon delning av de till biblioteks- och materiellkassan för närvarande utgående avgifterna mellan de båda genom delningen uppkommande kassorna, utan anser att sagda avgifter — möjligen vid vissa läroverk med något reducerade belopp — böra i sin helhet tillföras materiellkassan. Att pålägga lärjungarna nya avgifter bör enligt överstyrelsens mening likaledes vara uteslutet. För att bereda bibliotekskassan erforderliga inkomster synes således kunna tänkas tre vägar, var för sig eller tillsammans: rätt att i större eller mindre utsträckning använda de till staten utgående lärjungeavgifterna, kommunalt anslag eller statsanslag.

Av dessa möjligheter synes kommunalt anslag icke kunna sättas i fråga — annat än möjligen i fråga om läroverk med kommunalt gymnasium.

Av de båda återstående möjligheterna förordar överstyrelsen att anslag beviljas direkt till läroverken utan kombination med terminsavgifterna till statsverket.

I fråga om storleken av det anslag, som bör utgå till varje särskilt läroverk, anser överstyrelsen, att de sakkunniga gå något högt, då de föreslå det årliga minimibeloppet för högre allmänt läroverk till 2,500 kronor.

I anslutning till den förut omnämnda tabellen synes det överstyrelsen, som om man kunde sätta minimibeloppet för högre allmänt läroverk till 2,200 kronor. Vidare är överstyrelsen icke övertygad om det lämpliga i att så helt, som de sakkunniga gjort, lägga läroverkens organisationsform och lärjungeantal till grund för anslagens gradation vare sig uppåt eller nedåt. Överstyrelsen uttalar den meningen, att de skilda synpunkterna bäst torde komma till sin rätt, ifall man vid sidan av ett anslag till bokinköp och bindning, vilket skulle fördelas efter automatiskt verkande grunder, finge ett anslag, som kunde mera fritt disponeras dels till mera tillfälliga ändamål, dels till mera konstanta tillägg utöver vad som enligt de automatiskt verkande grunderna skulle utgå å ena sidan till bokinköp och bindning, å andra sidan, såsom överstyrelsen längre fram utvecklar, till bibliotekariearvoden.

Av de yttranden från övriga myndigheter, vilka berört frågan om läroverksbibliotekens tillökning och underhåll, vill jag allenast erinra om följande.

Statskontoret anser anslagen till bokinköp hava blivit väl kraftigt tilltagna och därför tåla vid någon nedprutning, men har intet att erinra mot de sakkunnigas gruppindelning av läroverken och proportionen mellan anslagen till de olika grupperna.

Riksbibliotekarien anser kostnaderna relativt obetydliga i förhållande till den vinst, som därav skulle uppkomma.

Överbibliotekarien vid universitetsbiblioteket i Lund förordar, att anslagen till bokinköp och bokinbindning för alla högre allmänna läroverk sättas till samma belopp, och att detta belopp även må tilldelas de med kommunalt gymnasium försedda realskolorna. *Visby domkapitel* anser statsunderstödet ej böra uteslutande bestämmas av lärjungeantalet utan att andra synpunkter här må göras gällande för åstadkommande av en jämnare fördelning. Enahanda uppfattning kommer till uttryck i det av *länsstyrelsen i Gävle* avgivna utlåtandet, däri påpekas, att ett stort och värdefullt bibliotek krävde för underhåll och vård större arbete och drygare kostnader än ett mindre.

Länsstyrelsen i Nyköping anser sig med hänsyn till den föreslagna kombinationen av läroverksbibliotek och landsbibliotek icke i nu förevarande sammanhang böra förorda ökade anslag till läroverksbiblioteken.

Av de övriga *domkapitel*, vilka berört hithörande frågor, hava i stort sett tillstyrkande yttranden avgivits. Jag vill endast erinra därom, att *Uppsala domkapitel*, ifrågasätter, huruvida särskilda läroverksbibliotek för lärarna äro behöfliga i Stockholm, Uppsala, Lund och Göteborg, där stora bibliotek finnas, som bättre kunna tillgodose lärarnas behov.

I fråga om läroverksbibliotekens tillgänglighet gäller nu följande:

Tillgäng-
lighet.
Nuvarande
förhållanden.

Enligt § 159 av läroverksstadgan åligger det bibliotekarien bl. a. att under terminerna och, så vitt möjligt är, även under ferierna eller någon del av desamma på tid, som av rektor på förslag av bibliotekarien bestämmas, hålla biblioteket öppet till begagnande för lärare och lärjungar ävensom för andra inom staden eller orten bosatta personer. Detta har i regel tillämpats så, att biblioteket hållits öppet en à två timmar i veckan, vanligen i omedelbar anslutning till läroverkets lästider, varjämte biblioteket genom överskommelse med bibliotekarien kunnat bli tillgängligt för lärarna praktiskt taget när som helst, åtminstone vid sådana tider, då bibliotekarien finnes närvarande inom läroverket. I fråga om lärjungebiblioteket saknas särskilda bestämmelser på denna punkt, men praxis har varit ungefär densamma som vid de stora läroverksbiblioteken, dock utan så omfattande utsträckning av tillgängligheten.

Sakkunniga.

De sakkunniga framhålla, att det, för att biblioteket i önskvärd mån skall kunna tjäna jämväl utomståendes behov, bör finnas bestämda föreskrifter om dess tillgänglighet på ökade och delvis annorlunda förlagda tider, och föreslå i detta avseende, att biblioteken skola hållas tillgängliga under läsåret vid de högre allmänna läroverken åtminstone fyra à fem dagar i veckan, vid realskolorna åtminstone tre dagar i veckan, allt en timme varje gång och med denna timme åtminstone vissa dagar förlagd till eftermiddagen, samt under ferierna åtminstone någon dag i veckan. I fråga om lärjungebiblioteken ha de sakkunniga icke föreslagit några föreskrifter på denna

punkt, likasom de överhuvudtaget velat lämna ganska stor frihet rörande de olika sidorna av dessa biblioteks organisation.

Mot de sålunda föreslagna bestämmelserna hava åtskilliga *läroverkskollegier* gjort mer eller mindre bestämda invändningar. Starkast riktas dessa mot förslaget angående bibliotekets öppethållande under ferierna och i viss mån också under de föreslagna eftermiddagstimmarna. Myndigheter-
nas yttran-
den.

Skolöverstyrelsen säger sig icke kunna undgå finna ett visst fog för dessa invändningar och framhåller särskilt, *dels* att förhållandena äro mycket växlande vid olika läroverk och i olika städer, varför en schematisering här alltid är ägnad att medföra vissa risker, *dels* att i samma mån som folkbiblioteksinstitutionen vinner kraftig utveckling, i samma mån kan läroverksbiblioteket begränsa sig till sin närmast liggande uppgift att tjäna läroverkets lärare och lärjungar. Överstyrelsen anser lyckligast, om ingen annan ändring vidtages i nu ifrågavarande avseende, än att beslutanderätten i fråga om tiderna för varje särskilt läroverksbiblioteks öppethållande överflyttas till överstyrelsen. Dessutom föreslår överstyrelsen ett tillägg till läroverksstadgan, avseende att uttryckligen tillförsäkra forskare även från främmande ort tillträde till biblioteket, någonting som för närvarande faktiskt äger rum men icke finnes föreskrivet.

Statskontoret anser, att föreskrift om bibliotekens ökade tillgänglighet bör meddelas i samband med arvodenas höjning.

Överbibliotekarien vid universitetsbiblioteket i Lund anser, att med det föreslagna öppethållandet allmänheten komme att föga begagna sig av sin rättighet. Detta bleve ännu mindre fallet, därest — vilket livligt förordades — läroverket för egen del blott behölle ett referensbibliotek och överlät det övriga till något offentligt bibliotek, helst naturligtvis i samma samhälle. Om en dylik reduktion genomfördes kunde både inköpsanslagen och arvodenä något sänkas.

Skötseln av läroverksbiblioteken är anförtrodd åt en av lärarna, som enligt läroverksstadgan på rektors förslag utses för viss tid eller tills vidare av skolöverstyrelsen. Där så finnes av behovet påkallat, kan överstyrelsen på samma sätt därjämte utse biträdande bibliotekarie eller särskild föreståndare för lärjungebiblioteket. Bibliotekarie-
arvoden.
Nuvarande
förhållanden.

Ersättningen till bibliotekarierna bestrides i huvudsak från den i reservationsanslaget till de allmänna läroverken ingående anslagsposten å 15,835 kronor 6 öre för detta ändamål, men förstärkes i vissa fall genom medel ur de särskilda läroverkens kassor. Arvodena fastställas av skolöverstyrelsen och växla vid de högre allmänna läroverken mellan 600 och 250 kronor. För stifts- och läroverksbiblioteket i Linköping utgår dock ett belopp av 1,910 kronor 6 öre; härtill återkommer jag i det följande. Vid realskolorna växla arvodesbeloppen mellan 275 och 25 kronor och utgå i regel med 100 kronor.

De sakkunnigas förslag innebär, att läroverken i ifrågavarande avseende skulle indelas i följande grupper: Sakkunniga.

- 1) Större och medelstora högre allmänna läroverk med större bibliotek arvode 1,400 kronor

2) Mindre högre allmänna läroverk med större bibliotek samt större högre allmänna läroverk med mindre bibliotek	arvode 1,150 kronor
3) Medelstora och mindre högre allmänna läroverk med mindre bibliotek	» 900 »
4) Större realskolor	» 500 »
5) Mindre realskolor	» 350 »

Vid bestämmande av gränserna mellan dessa grupper tänka sig de sakkunniga för de högre allmänna läroverken lärjungesiffrorna 400 och 600 samt volymsiffran 15,000 såsom lämpliga; i fråga om realskolorna ange de inga bestämda dylika gränser utan nöja sig med att föreslå, att de båda grupperna måtte omfatta ungefär lika stort antal läroverk. För övrigt tänka de sig här likasom i fråga om anslaget till själva biblioteken, att gruppindelningen bör regleras för vissa icke alltför korta perioder. De sålunda föreslagna arvodena böra enligt de sakkunnigas mening alla utgå ur ett och samma anslag, beräknat till 60,200 kronor. I sådana fall, då anslag för ändamålet utgår ur ett läroverks biblioteks- och materiellkassa, bör det indragas. Då bidrag utgå ur särskilda fonder, böra de fortfara, för den händelse att sådant direkt följer av donationsbestämmelserna; andra fall böra prövas vart för sig.

Ett förslag om ersättningsens utgående i sådan form, att bibliotekarierna skulle erhålla nedsättning i den undervisningsskyldighet, som åligger dem såsom lärare, hava de sakkunniga ansett sig böra avstyrka.

Myndigheternas yttranden.

De av *läroverkskollegierna* avgivna yttrandena understryka starkt behovet av arvodeshöjning för bibliotekarierna. Vad angår de av de sakkunniga föreslagna arvodena, riktas åtskilliga anmärkningar såväl mot grunderna för gruppindelningen som mot de särskilda läroverkens inpassning i de olika grupperna.

Skolöverstyrelsens förslag går ut på en gruppindelning beträffande bibliotekariearvodena efter följande grunder: 1) högre allmänt läroverk med minst 600 lärjungar: 1,250 kronor; 2) högre allmänt läroverk med mindre än 600 men minst 400 lärjungar: 1,050 kronor; 3) högre allmänt läroverk med mindre än 400 lärjungar: 850 kronor; 4) realskola med minst 400 lärjungar: 650 kronor; och 5) realskola med mindre än 400 lärjungar: 450 kronor. Indelningsgrunden är sålunda densamma som ifråga om biblioteksanslagen; likaså påpekas, att hänsyn ej bör tagas till lärjungar vid kommunalt gymnasium eller kvinnliga lärjungar vid statens gymnasium. Det erforderliga anslagsbeloppet beräknar skolöverstyrelsen till 59,250 kronor.

Vidare föreslår skolöverstyrelsen, att ordinarie lärare, vilken förordnas till bibliotekarie, må kunna av överstyrelsen beviljas tjänstledighet från viss del av den honom åliggande undervisningsskyldigheten, dock med högst fem timmar i veckan.

Överstyrelsen yttrar, bland annat, följande:

Nu ingår i det ordinarie reservationsanslaget till de allmänna läroverken ett belopp av 16,000 kronor om året till bibliotekarierna vid läroverken. Den mest enhetliga och överskådliga formen för det enligt överstyrelsens beräkningar behövliga anslaget synes då vara, att sagda anslag å 16,000 kronor

utbrytes ur det ordinarie reservationsanslaget till de allmänna läroverken, vilket således borde minskas med detta belopp, och förändras till ett särskilt ordinarie förslagsanslag å det belopp, 59,250 kronor, som skulle erfordras jämlikt de av överstyrelsen förordade ändrade grunderna.

I sammanhang med den sålunda föreslagna förändringen av ifrågavarande anslags belopp och natur borde jämväl vidtagas den förändringen, att ur detsamma icke längre utginge något anslag till Linköpings stiftsbibliotek. Såsom framgår av de sakkunnigas utredning, intager detta bibliotek i vissa väsentliga avseenden en särställning bland stiftsbiblioteken. Alla övriga stiftsbibliotek stå i mer eller mindre nära samband med vederbörande läroverk, ett samband som på ett eller annat sätt framträder också i dessa biblioteks benämning. Endast i Linköping är fullständig boskiltad genomförd mellan stifts- och läroverksbiblioteket, varvid läroverket för sin räkning behållit allenast en ganska blygsam boksamling. Icke desto mindre har emellertid fortfarande till stiftsbiblioteket, vilket i övrigt finansieras på annat sätt, ur nu ifrågavarande anslag utgått ett årligt belopp, för närvarande uppgående till 1,910 kronor 6 öre. Då nu de sakkunnigas förslag avser bland annat att bana vägen för en mera självständig utveckling av stiftsbiblioteken och stora utsikter förefinnas, att Linköpingsbiblioteket i detta avseende skall gå främst och redan inom en nära framtid få sina förhållanden ordnade, finnes ingen anledning till dess fortsatta understödjande ur nu ifrågavarande anslag. Förestående förslag till bestämmelser och kostnadsberäkning för anslaget utgår ock från den förutsättningen, att hänsyn icke behöver tagas till Linköpings stiftsbibliotek.

I samband med nu återgivna uttalande berör överstyrelsen ett önskemål därom, att det vid sidan av sagda anslag jämväl behöves anslag för sådana biblioteksbehov, som antingen äro av mera tillfällig natur eller ock, ehuru de äro av mera konstant natur, icke bliva tillgodosedda genom de båda anslagen, till bokinköp och bindning samt till bibliotekariearvoden. Såsom exempel på dylika behov angiver överstyrelsen katalogisering, anordnande av läsrum och tryckt katalog för lärjungebiblioteken, specialisering vid vissa bibliotek av t. ex. pedagogisk litteratur, hembygds litteratur, m. m. För nu ifrågavarande och liknande ändamål, som överstyrelsen betecknar såsom synnerligen behjärtansvärda, räknar ämbetsverket med ett erforderligt anslagsbelopp av 17,000 kronor. Anslaget borde hava reservationsanslags natur och kunna fördelas av skolöverstyrelsen.

Av övriga yttranden i arvodesfrågan vill jag endast framhålla följande.

Statskontoret finner den föreslagna tjänstgöringen alltför högt beräknad. Bibliotekariearvodena syntes därför böra nedsättas.

Å andra sidan framhåller *Uppsala domkapitel* de föreslagna arvodenas otillräcklighet, och *överbibliotekarierna vid universitetsbiblioteken i Uppsala och Lund* samt *Visby domkapitel* anse, att arvoden äro med hänsyn till det ökade arbetet i minsta laget och ej tåla någon nedprutning.

Länsstyrelsen i Nyköping anser, att vid en blivande lönerogering för läroverkslärarna det bör undersökas, huruvida ej bibliotekariegöromålen må kunna mot minskning i undervisningsskyldigheten åläggas lärare utan särskilt arvode.

Vad angår läroverksbibliotekens lokaler, framhålla de sakkunniga, efter en redogörelse för förhållandena härutinnan, att dessa i de flesta fall icke Lokaler.
Sakkunniga.

äro tillfredsställande, men tillika att de delvis mycket allvarliga missförhållanden, som råda i detta avseende, icke kunna avhjälpas vare sig på en gång eller efter enhetliga regler, varför de sakkunniga inskränka sig till det allmänna uttalandet, att det vid ny- eller ombyggnader för läroverkens behov bör bestämt tillses, att även bibliotekets intressen vinna tillbörligt beaktande, så att bibliotekets lokaler bliva både lättillgängligt belägna och modernt inredda, samt att det bör i möjligaste mån tillses, att läsrum kombineras med bibliotekslokalerna.

Myndighe-
terna.

Skolöverstyrelsen instämmer i de sakkunnigas uppfattning på denna punkt. I övriga utlåtanden, särskilt av *vissa domkapitel* vitsordas de av de sakkunniga lämnade meddelandena i avseende å lokalförhållandena samt uttalas önskemål om förbättringar härutinnan.

Överflyttning
av böcker
till annat
bibliotek.
Sakkunniga.

I sammanhang med lokalfrågan hava de sakkunniga upptagit jämväl frågan om överlåtande på eller deponerande i kommunalt bibliotek av sådana delar av ett läroverks bibliotek, som icke äro för läroverkets behov av omedelbart intresse. En sådan anordning, vilken redan ägt rum i vissa städer, skulle enligt de sakkunnigas mening vara lämplig i sådana fall, då man icke kunde räkna med att inom rimlig tid erhålla tillfredsställande lokaler för ett läroverks bibliotek, men det inom samma stad funnes ett med goda lokaler försedd och i övrigt väl skött kommunalt bibliotek; givetvis måste dock i varje fall hos läroverket stanna ett referensbibliotek och ett lärjungebibliotek, båda i möjligaste mån omfattande och välförsedda.

Myndighe-
terna.

Dessa uttalanden hava av åtskilliga *läroverkskollegier* mötts med vissa erinringar. *Skolöverstyrelsen* yttrar i denna fråga:

Överstyrelsen för sin del vill särskilt framhålla, att här ej är fråga om några föreskrifter av mer eller mindre allmängiltig karaktär utan allenast om en anvisning. I vilken utsträckning och på vilket sätt denna bör efterföljas, det beror på prövning för varje särskilt fall, en prövning, till vilken initiativet väl i regel bör utgå från det särskilda läroverk eller den särskilda stad, där intresse för saken förefinnes, och som bör slutgiltigt företagas av central myndighet. För närvarande saknas bestämmelser angående beslutanderätten rörande försäljning, överlåtelse eller deposition av böcker tillhöriga ett läroverksbibliotek likasom av annan läroverket tillhörig materiell. Utan sådana bestämmelser har det ansetts självklart, att beslutanderätten i fråga om böcker tillkommit Kungl. Maj:t, i övrigt rektor. Till undvikande av tvekan skulle överstyrelsen anse lämpligt, att det komme till stånd uttryckliga bestämmelser i saken. Överstyrelsen har därvid ingen anledning att föreslå rubbning av den sidan av nyssnämnda praxis, att det göres skillnad mellan böcker såsom varande av särskilt grannlaga natur och annan materiell. Däremot torde det å ena sidan vara överflödigt att till Kungl. Maj:ts prövning hänskjuta frågor om försäljning m. m. av böcker, frågor som ofta kunna vara av synnerligen begränsad räckvidd, å andra sidan vara lämpligt, att kollegiet tillförsäkrades något inflytande på behandlingen av hithörande frågor.

Överbibliotekarien vid universitetsbiblioteket i Lund tillstyrker livligt en anordning, varigenom läroverket för egen del blott behåller det som närmast behöves, ett »referensbibliotek», och överlåter det övriga till något offentligt bibliotek, helst inom samma samhälle. I övrigt föreslår nämnde överbibliotekarie, att en utgallring föranstaltas av dupletter och värdelös litteratur och att det tages under omprövning, i vad mån delar av läroverksbibliotekens äldre bestånd borde överföras till andra bibliotek.

I läroverksstadgan är nu föreskrivet, att rektor skall »såvitt möjligt draga försorg därom, att vid läroverket finnes en för lärjungarna särskilt avsedd boksamling». Vid så gott som alla läroverk finnas nu särskilda lärjungebibliotek. Dessa äro emellertid klenutrustade såväl i avseende å anslag — de äro till stor del hänvisade till gåvor — som i fråga om lokaler.

De sakkunniga giva i fråga om lärjungebiblioteken åtskilliga råd och anvisningar men anse, att rörande de flesta sidor av dessa biblioteks anordning och verksamhet allmänna föreskrifter icke böra givas utan möjlighet lämnas öppen att ordna biblioteken på växlande sätt efter lokalt skiftande förhållanden. Härifrån göra de sakkunniga dock i viss mån undantag, i det att de föreslå bestämmelser angående dels minimianslag till inköp och bindning av böcker för lärjungebiblioteks räkning (minst 20 procent av vederbörande läroverksbiblioteks anslag), dels beräkande av särskilt arvode för vård av lärjungebibliotek (viss del, respektive 200, 250 och 300 kronor av det föreslagna bibliotekariearvodet). Skolöverstyrelsen säger sig ämna taga hänsyn till de synpunkter, som av de sakkunniga framhållits, och föreslår dessutom nu ett par bestämmelser avsedda att dels inskräpa värdet av referensbibliotek för lärjungarna, dels uttryckligen fastslå, vad som redan torde vara praxis, att dessa böra erhålla lån ur lärjungebiblioteken på lättare villkor, än som äro föreskrivna i fråga om det stora biblioteket.

I sitt yttrande över sakkunnigas förslag har skolöverstyrelsen vidare berört vissa speciella frågor rörande läroverksbiblioteken, vilka jag nu endast vill i korthet omnämna utan att närmare ingå på desamma. Dessa frågor gälla bestämmanderätten i fråga om bokinköp, kompetens för läroverksbibliotekarie, inledande av bytesförbindelser med duplettexemplar av böcker samt konservering av äldre bokbestånd.

Den andra huvuddelen av de sakkunnigas betänkande och förslag åsyftar att, utöver vad som föreslagits rörande förbättring av läroverksbibliotekens ställning, uppgöra plan till en omorganisation av det svenska biblioteksväsendet på det område, som ligger emellan de stora statsbiblioteken och de egentliga folkbiblioteken.

De sakkunniga undersöka behovet av ett dylikt mellanled mellan folkbiblioteken och de stora vetenskapligt lagda biblioteken, och framhålla, att detta behov har motiverats därmed, att å ena sidan folkbiblioteken ute i bygderna sakna tillgångar att anskaffa vare sig vetenskaplig litteratur eller

Lärjunge-
biblioteken.

Diverse frå-
gor rörande
läroverks-
biblioteken.

Lands-
bibliotek.

Biblioteks-
sakkunnigas
förslag.

facklitteratur på praktiska områden, under det att å andra sidan det icke kan anses vara lämpligt att i större utsträckning tillhandahålla sådana verk från de stora statsbiblioteken, varigenom hinder för dessas egentliga uppgifter skulle uppkomma. Däremot skulle detta lättare kunna ske genom förmedling av ett stifts- eller provinsbibliotek, vars föreståndare tillika vore en så boksynt person, att han kunde stå till tjänst med råd och dåd ifråga om skötseln och en tidsenlig utveckling av de smärre bibliotek, som ligga inom stiftet eller provinsen.

Det har för de sakkunniga närmast gällt att utreda, om en sådan biblioteksorganisation skulle kunna uppbyggas på grundvalen av de större bland stifts- och läroverksbiblioteken och härigenom samtidigt de mången gång dyrbara och omfattande bok- och handskriftssamlingarna i dessa bibliotek skulle kunna på ett bättre och mera allmännyttigt sätt, än hittills skett, ställas i det allmännas tjänst till gagn för såväl den vetenskapliga forskningen som den folkliga bildningen. Det påvisas även, att i synnerhet de gamla stiftsbiblioteken men även andra läroverksbibliotek innehålla mycket dyrbara samlingar, vilka äro svårtillgängliga för den vetenskapliga forskningen och endast delvis kända genom tryckta kataloger, tyvärr nu till största delen föråldrade.

De sakkunniga komma till det resultatet, att ett riktigt utnyttjande av dessa boksamlingar kan ske endast på en väg, nämligen genom att utbryta de största och till sitt innehåll viktigaste och rikaste av dessa bibliotek ur läroverksbibliotekskategorien och organisera dem som från läroverken fullt fristående och självständiga bibliotek, tillika med uppgift att verka som ett slags centralbibliotek eller med den benämning, som sakkunniga föreslå, »landsbibliotek» för de smärre bibliotek och boksamlingar, som ligga inom det för bibliotekets verksamhet avgränsade området, och som behöva ledning och understöd av sakkunnig myndighet.

Landsbibliotekens uppgifter skulle bli följande:

- a) att förvara och för forskningen tillhandahålla de i dem befintliga gamla bok- och handskriftssamlingarna;
- b) att genom inköp av nyare vetenskaplig litteratur underlätta studiearbetet för läroverkens och övriga skolors lärare och lärjungar samt övriga forskare och studieintresserade;
- c) att genom inköp av populärvetenskaplig litteratur och skönlitterära arbeten tillhandagå en större allmänhet;
- d) att samla och bevara särskilt den litteratur, som angår det till landsbiblioteket hörande området, såväl i tryck som skrift;
- e) att förmedla bok- och handskriftslån från och till andra bibliotek och arkiv;
- f) att tjänstgöra som central för övriga inom bibliotekets område liggande bibliotek och boksamlingar och som sådan tillhandagå med boklån i studieändamål, med utsändande av vandringsbibliotek och dylikt i enlighet med de föreskrifter, som komma att utfärdas.

Som lokal styrelse för biblioteket skulle fungera en nämnd, bestående av

landsbibliotekarien samt fem medlemmar, valda två av vederbörande läroverkskollegium, två av stadsfullmäktige och en av landstinget.

Personalen skulle utom vaktmästare och eventuella amanuenser och biträden bestå av en landsbibliotekarie; för kompetens till denna befattning skulle erfordras avlagd kandidat- eller ämbetsexamen inom filosofisk fakultet, genomgången kurs i biblioteksteknik, praktisk erfarenhet om såväl vetenskapligt som folkligt biblioteksarbete jämte väl vitsordad tjänstgöring under minst sex månader vid något större offentligt bibliotek.

Såsom närmaste myndighet över landsbiblioteken skulle stå en biblioteksöverstyrelse, bestående av riksbibliotekarien som självskriven ordförande, överbibliotekarierna vid universitetsbiblioteken i Uppsala och Lund, förste bibliotekskonsulenten i skolöverstyrelsen, en representant för landsbiblioteken, en representant för de kommunala biblioteken och en för studiecirkelverksamheten, vilka tre sistnämnda skulle tillsättas av Kungl. Maj:t. Biblioteksöverstyrelsen skulle sammanträda minst två gånger om året i Stockholm. Några andra kostnader skulle härav icke uppkomma än de, som föranledas av rese- och dagtraktamente åt de utanför Stockholm bosatta ledamöterna.

De bibliotek, som de sakkunniga anse böra i första hand bilda grunden till de nya landsbiblioteken äro de gamla stiftsbiblioteken; hit hänföras biblioteken i Linköping, Skara, Strängnäs, Västerås, Växjö, Karlstad, Härnösand och Visby. Vidare hänföres hit biblioteket i Kalmar. Då de sakkunniga ansett av vikt att beakta de skilda trakternas behov, hava de sakkunniga i främsta rummet haft tanken riktad på Norrland. Här skulle komma två huvudsakligen på läroverksbiblioteken byggda landsbibliotek i Umeå och Luleå. Också Östersund borde av motsvarande skäl erhålla ett landsbibliotek, byggt på ett där redan befintligt bibliotek.

Vidare antyda de sakkunniga såsom en kommande utveckling, att vissa av de stora stadsbiblioteken vore lämpade att övertaga ett landsbiblioteks uppgifter och även vissa andra läroverksbibliotek än de nyss nämnda. Såsom platser, där landsbibliotek i framtiden borde kunna upprättas, angiva de sakkunniga Gävle, Norrköping, Borås, Örebro, Falun, Jönköping, Malmö, Hälsingborg, Karlskrona och Halmstad.

Såsom ett nödvändigt villkor för upprättande av landsbibliotek på en plats framhålla de sakkunniga, att lokalfrågan ordnas. Då det ej kan beräknas, att staten utan vidare skall anslå medel till själva byggnadernas uppförande, anse de sakkunniga det vara i första hand de lokala myndigheternas uppgift att, där ej tillfredsställande lokaler redan finnas, sörja för denna frågas ordnande. På några håll, särskilt i fråga om de smärre stiftstäderna samt ett par av de norrländska städerna, ansåge de sakkunniga det dock måhända bliva nödvändigt att vid sidan av de anslag, som borde kunna påräknas från kommun och landsting, statligt bidrag lämnas jämväl vid själva lokalfrågans ordnande. Några detaljerade förslag härutinnan hava de sakkunniga icke ansett sig kunna framlägga. Då organisationen är i hög grad

beroende av lokalfrågans ordnande, kan dess uppbyggande endast komma att ske successivt.

Vad beträffar det årliga underhållet av de föreslagna landsbiblioteken göra de sakkunniga en skillnad mellan å ena sidan de till landsbibliotek omorganiserade stiftsbiblioteken (Linköping, Skara, Strängnäs, Västerås, Växjö, Karlstad, Härnösand, Visby och Kalmar) ävensom de på läroverksbibliotek byggda tilltänkta landsbiblioteken i Umeå och Luleå och å den andra sådana landsbibliotek, som i framtiden kunna tänkas uppstå i kombination mellan nuvarande eller planerade kommunala bibliotek. För den förra kategorien föreslå de sakkunniga skola av statsmedel utgå *dels* årligt anslag å 10,000 kronor (Kalmar och Visby 6,000 kronor) för bokinköp, bindning, vissa expenser m. m., *dels* avlöning till bibliotekarie (B 25; Kalmar och Visby B 21) och till vaktmästare (B 5), *dels* årligt anslag till amanuensarvoden vid samtliga bibliotek 10,000 kronor, *dels* ock anslag till konservering av äldre bokbestånd under fem år 25,000 kronor. Kostnader för uppvärmning, belysning och renhållning borde däremot bestridas av kommunerna, likaså arvoden till erforderliga biträden utöver nyssnämnda personal. Dessa anslag skulle naturligen börja utgå successivt, allt efter ombildningen till landsbibliotek i anslutning till lokalfrågan och eventuellt kommunalt bidrag bleve slutligt ordnad. I den mån landsbibliotek bleve inrättade i nu nämnda städer, skulle de till dessa städers läroverksbibliotek föreslagna anslagen till inköp och bibliotekarielöner minskas på visst närmare angivet sätt. I fråga om inköp kunde tänkas, att vederbörande läroverksbibliotek finge behålla hälften av föreslaget belopp, av vilken summa minst $\frac{2}{5}$ skulle användas för lärjungebiblioteket och återstoden till ett referensbibliotek. Av bibliotekarielönerna skulle reserveras 150 kronor som avlöning för skötsel av referensbiblioteket och dessutom en allt efter de olika biblioteksgrupperna mellan 300, 250 och 200 kronor växlande summa för skötsel av lärjungebiblioteket.

I fråga om den andra kategorien — de i en framtid i kombination med kommunala bibliotek uppstående landsbiblioteken — äro de sakkunniga icke i tillfälle att avgiva förslag angående det bidrag av statsmedel, som erfordras, enär här i varje fall underhandlingar först borde föras med de kommunala myndigheterna. Storleken av statens anslag borde här bestämmas i någon bestämd proportion till det kommunala anslaget.

Innan jag övergår till en redogörelse för myndigheternas utlåtanden torde det vara på sin plats att i korthet omnämna det förslag angående centralbibliotek, som framlagts av de s. k. folkbildningssakkunniga.

Dessa sakkunniga framhöllo nödvändigheten av att åvägabringa samverkan mellan stora och små bibliotek, om man ville undvika allt för betungande kostnader för landets folkbiblioteksväsen och genomföra ett verkligt utnyttjande av det tillgängliga bokmaterialet. En dylik samverkan borde i främsta rummet taga sig uttryck däri, att vissa därtill lämpliga stadsbibliotek ut-

byggdes till centraler för större distrikt. Utom det, att ett dylikt bibliotek skulle ha att fylla de vanliga biblioteksuppgifterna i den kommun, där det vore beläget, skulle det också inom ett av Kungl. Maj:t bestämt område, som i allmänhet skulle sammanfalla med ett län, supplera de lokala bibliotekens arbete genom direkt och kostnadsfri utlåning av böcker, som behövdes i studiesyfte, genom utsändande av vandringsbibliotek och genom biblioteksteknisk vägledning.

Ett dylikt centralbibliotek skulle utom det anslag, som tillkomme det samma såsom kommunalt bibliotek, erhålla ett särskilt centralbiblioteksanslag å 5,000 kronor. Som villkor för dylikt anslag skulle stipuleras bland annat, att biblioteket skulle ha ett lärum, som vore försett med ett väl valt handbibliotek och som hölles öppet på för allmänheten lämpliga tider alla vardagar både för- och eftermiddagen, att bokbeståndet även i övrigt vore tillfredsställande till omfång och sammansättning, att det hade en bibliotekstekniskt väl utbildad chef samt att i biblioteket funnes anställt åtminstone ett bibliotekstekniskt väl utbildat biträde. Inom området för detta centralbibliotek skulle inspektion verkställas av centralbibliotekets chef eller, med överstyrelsens medgivande, annan därtill lämplig person inom vederbörande biblioteks personal.

Fastän de sakkunniga således närmast förordade en centralbiblioteksorganisation byggd på de större kommunala biblioteken, ställde de sig emellertid ej avvisande mot den av bibliotekssakkunniga framförda tanken på skapande på grundvalen av stiftsbiblioteken av vissa landsbibliotek, som bland annat skulle ha till uppgift att inom ett visst område fylla de uppgifter, som, enligt vad i det föregående angivits, skulle åligga de kommunala centralbiblioteken. De sakkunniga menade, att de sålunda föreslagna båda linjerna för uppbyggandet av en centralbiblioteksorganisation ej behövde utesluta varandra. Bägge vägarna borde stå öppna. Där staten sedan gammalt hade ett stort och värdefullt bibliotek, som ställde ofrånkomliga krav på ökade anslag, om det ej skulle förfaras, kunde det ligga närmast, att centralbiblioteket organiserades som ett väsentligen av staten underhållet »landsbibliotek». Där åter det redan nu funnes ett väl utrustat stadsbibliotek eller där förutsättningarna måste anses vara för handen för åstadkommande av ett dylikt, syntes det vara misshushållning, om ej staten skulle begagna sig av den möjlighet, som där erbjöde sig, att med jämförelsevis ringa kostnader för staten bygga upp ett centralbibliotek på grundvalen av det kommunala folkbiblioteket.

Folkbildningssakkunniga uttalade vidare, att det i några fall kunde vara tveksamt, vilkendera utvägen som vore lämpligast, till exempel i fråga om Värmlands län, där Karlstad jämte ett stiftsbibliotek, som dock ej hörde till de större, hade ett välskött stadsbibliotek. Liknande, om ej fullt enahanda, vore förhållandena i Kalmar och Gotlands län. Av annan anledning kunde tveksamhet uppstå beträffande de båda nordligaste länen. Det

förefölle, som om det ej skulle kunna vara alldeles uteslutet, att man även här kunde bygga på folkbiblioteken. Luleå folkbibliotek hade sålunda redan en ställning, som hade vissa likheter med ett centralbibliotek. Sedan 1913 hade det nämligen varit central för vandringsbiblioteksverksamheten i övre Norrland, särskilt Norrbottens län, och hade i denna sin egenskap åtnjutit anslag från staten.

Som en allmän sats ville de sakkunniga till slut framhålla, att det givetvis ej vore något principiellt hinder för att staten — om särskilda skäl kunde anses föreligga — låte ett på grundvalen av ett kommunalt folkbibliotek uppbyggt centralbibliotek i en framtid övergå till att bli ett landsbibliotek.

Skolöverstyrelsen yttrar sig till en början i själva principfrågan och anför härutinnan följande:

Den föreslagna biblioteksorganisationen skulle erhålla två huvuduppgifter av inbördes väsentligt olikartad natur. Å ena sidan skulle landsbiblioteket utgöra ett led i landets folkbiblioteksorganisation: det skulle bli ett centralbibliotek, som för ett större område skulle bilda en påbyggnad på de mindre folkbiblioteken, samtidigt med att det för vederbörande stad skulle erhålla ett lokalt folkbiblioteks funktioner. Å andra sidan skulle i detta bibliotek det gamla stifts- eller läroverksbibliotekets huvudsakligen för forskningen värdefulla äldre bokskatter konserveras och göras tillgängliga för forskare samt — om än givetvis i anspråkslös omfattning — kompletteras genom inköp av nyare vetenskaplig litteratur.

Överstyrelsen vill till en början starkt understryka vikten av ett tillbörligt tillgodoseende av bägge de behov, som de sakkunniga genom den nya organisationen sålunda avsett att främja.

Skapandet av centralbibliotek för supplerande av de lokala folkbibliotekens arbete inom ett större område är en fråga, vars omedelbara lösning måste sägas vara av avgörande betydelse för hela vårt lands folkbiblioteksväsens möjligheter att fylla de ständigt ökade kraven, och innebär i själva verket det enda rationella sättet att tillgodose landsbygdens och de mindre samhällenas behov av litteratur till tjänst för de mera studieintresserade.

Å andra sidan är ett konserverande och rationellt ordnande och vidmakthållande under sakkunnig ledning av stifts- och läroverksbibliotekens gamla bokbestånd en kulturfråga av den betydelse, att den ej längre bör skjutas åt sidan. Det synes också vara riktigt, att detta konserverande äger rum genom boksamlingarnas bevarande i lokala bibliotek på de platser, där de hittills funnits, och ej — som från något håll ifrågasatts och som till exempel i Danmark i viss utsträckning sker — genom deras sammanförande till vissa större vetenskapliga bibliotek.

Överstyrelsen har redan i sitt yttrande över folkbildningssakkunnigas betänkande livligt tillstyrkt dessas förslag om skapandet av centralbibliotek med skyldighet att supplerera de lokala bibliotekens arbete inom ett större område. Samtidigt angav överstyrelsen emellertid i korthet sin principiella ståndpunkt till bibliotekssakkunnigas förslag till landsbibliotek och yttrade därvid bland annat: I princip vill överstyrelsen redan nu uttala sin livliga anslutning till detta förslag, i vad det avser en utbyggnad av de gamla stiftsbiblioteken för att därigenom skapa bibliotek, som kunde å ena sidan bevara undan förstörelse dessas gamla dyrbara bokskatter samt

i viss utsträckning tillgodose vetenskaplig forskning, å andra sidan utgöra folkbibliotek på vederbörande plats samt centraler för ett kringliggande område efter principer likartade med dem, som föreslagits för centralbiblioteken. Enligt överstyrelsens mening stå de båda här berörda kommittéförslagen ej i det nära samband med varandra, att de samtidigt behöva upptagas till avgörande. Folkbildningssakkunnigas förslag är av alldeles särskilt brådskande natur och bör omedelbart leda till ett förverkligande, om ej utvecklingen av folkbiblioteksväsendet skall stagnera. I fråga om de bibliotek, som beröras av bibliotekssakkunnigas förslag, står saken väsentligt olika för de särskilda biblioteken, och antagligt torde vara, såsom redan av bibliotekssakkunniga påpekats, att den enda möjligheten blir att successivt upprätta landsbibliotek allt efter de förutsättningar, som på olika platser kunna förefinnas, samt med hänsyn till det lokala behovet och intresset på platsen.

Om alltså överstyrelsen i likhet med folkbildningssakkunniga *i princip* ställer sig på den ståndpunkten, att den för landets folkbiblioteksväsen nödvändiga centralbiblioteksorganisationen i vissa fall bör anordnas genom anslutning till det kommunala biblioteket (kommunala centralbibliotek), men i andra fall lämpligen kan ske genom påbyggnad på ett existerande stiftsbibliotek (landsbibliotek), är enligt överstyrelsens mening frågan, *i vilka fall* den ena eller andra av dessa organisationsformer är att föredraga, mera svår att på frågans nuvarande stadium fatta fullt bestämd position till.

Överstyrelsen vill i detta sammanhang för undvikande av missförstånd påpeka, att gränsen mellan centralbibliotek och landsbibliotek i de olika uttalanden, som gjorts i frågan, icke alltid hållits fullt klar, och särskilt att de båda sakkunnigenämnderna icke synas hava använt fullt samma terminologi i detta avseende. För sin del vill överstyrelsen såsom den avgörande skillnaden mellan dessa båda slag av bibliotek angiva, att *centralbiblioteket* väsentligen skulle bli en *kommunal* (eller i undantagsfall enskild, men »som kommunal fungerande»), om också statsunderstödd, institution, *landsbiblioteket* däremot väsentligen en *statlig*, om också med kommunalt bidrag underhållen, institution. I nära sammanhang därmed står, att landsbiblioteket, åtminstone i regel, skulle uppbyggas på grundvalen av ett äldre bibliotek, som tillhörde en statsinstitution, nämligen ett läroverk, och i alla hänseelser i högre grad än ett centralbibliotek å ena sidan alltfört tjäna läroverkets behov, å andra sidan jämte den mera folkliga läggningen bevara en mera vetenskaplig sådan.

När det gäller att bedöma, hur landsbiblioteken överhuvudtaget böra organiseras eller huruvida på en särskild ort förutsättningarna för upprättande av ett landsbibliotek föreligga, bör man givetvis, med hänsyn till den för dessa bibliotek sålunda tilltänkta grundvalen och deras därmed sammanhängande dubbla uppgift, bland annat se till, att *läroverken* icke komma i sämre ställning i fråga om sina biblioteksmöjligheter, än som skulle bliu fallet, om på en och samma ort läroverksbiblioteket finge utveckla sig för sig efter de i det föregående angivna riktlinjerna och det kommunala biblioteket för sig. Sådana synpunkter göras helt naturligt gällande i åtskilliga av de från läroverkskollegierna avgivna yttrandena. Överstyrelsen vill framhålla, att det tydligen är omöjligt för staten att ägna de största och dyrbaraste av stifts- och läroverksbiblioteken den kostsamma vård, som de rätteligen behöva, om de skola fortfa ra att vara så nära knutna vid läroverken, som hittills varit fallet. En sådan bundenhet medför nämligen ovillkorligen

en begränsning i deras användbarhet, som icke låter sig förena med de stora anslag, de dock skulle komma att kräva. Om således den enda förutsättning, under vilken ifrågavarande bibliotek kunna omfattas med det behöfliga intresset från statens sida, är, att de sättas i levande förbindelse med den allmänna folkbiblioteksorganisationen, kan det icke ligga i läroverkens intresse att motsätta sig, att de i härför nödvändig grad lösgöras från läroverken. Men väl gäller det att se till, att detta lösgörande icke blir vare sig häftigare eller grundligare, än som är oundgängligen nödvändigt.

Rörande alltså den för varje särskild ort lämpligaste organisationsformen hör till en början påpekas, hurusom det i detta avseende givetvis måste bli av avgörande betydelse, i vilken utsträckning på den särskilda platsen *kommunal medverkan* för skapande av ett landsbibliotek kan påräknas. Därvidlag torde förutsättningarna vara väsentligen olika på olika platser. Största förutsättningarna för en kommunal medverkan till en mera omedelbar lösning av landsbiblioteksfrågan torde, enligt vad överstyrelsen tror sig veta, förefinnas i Linköping, vars stiftsbibliotek också av så gott som alla erkänts vara det, som i allra första hand vore lämpat att ombildas till landsbibliotek; och det är överstyrelsens livliga förhoppning, att ett landsbibliotek därstädes med det allra snaraste skall kunna ordnas, vilket ej blott skulle bli av största värde för Linköpingsbiblioteket och det område, detta närmast vore avsett att tillgodose, utan även skulle kunna få stor betydelse genom den erfarenhet, man där kunde vinna i fråga om landsbiblioteksorganisationens lämpligaste utformning överhuvud.

Det torde vidare vara antagligt, att ej blott i Linköping utan även i vissa andra städer efter hand kommunerna och landstingen skola visa sig villiga att lämna så effektivt bidrag till en landsbiblioteksorganisation, att tillräckliga ekonomiska förutsättningar för en dylik kunna anses föreligga.

Med hänsyn dels till behovet av underhandlingar med de kommunala myndigheterna, dels till svårigheterna på åtskilliga platser i fråga om lokalfrågans ordnande synes det ej vara möjligt för statsmakterna att på förhand binda sig för ett visst antal landsbibliotek, utan lämpligast torde vara, att, som biblioteksakkunniga föreslagit, beslut fattas om inrättande av varje särskilt bibliotek, då det visat sig, att förutsättningar i olika avseenden föreligga. Intill dess att sådant beslut fattats, böra såväl läroverksbiblioteket som folkbiblioteket på platsen erhålla statsanslag enligt vanliga grunder och ej heller något hinder föreligga för det senare biblioteket att i enlighet med folkbildningssakkunnigas av överstyrelsen tillstyrkta förslag erhålla särskilt tilläggsanslag som centralbibliotek för vederbörande län. I likhet med folkbildningssakkunniga är överstyrelsen därvid av den mening, att intet hinder bör föreligga för att ett på grundval av ett kommunalt folkbibliotek uppbyggt centralbibliotek kan ombildas till landsbibliotek.

Om alltså enligt skolöverstyrelsens mening inga i detalj gående beslut om landsbiblioteksorganisationen i dess helhet för närvarande torde böra fattas, anser överstyrelsen det dock vara önskvärt, att redan nu en viss klarläggning sker av frågan om *de förutsättningar, som böra förefinnas för att skapandet av ett landsbibliotek på en viss plats skall kunna anses motiverat.*

Överstyrelsen är därvid till fullo enig med biblioteksakkunniga, att en lösning i huvudsaklig överensstämmelse med deras förslag är önskvärd på de platser, där mera betydande stiftsbibliotek förefinnas, som det är ett viktigt

statsintresse att konservera och utbygga, och där samtidigt behov av ett centralbibliotek för folkbiblioteksverksamheten föreligger.

Å andra sidan vill överstyrelsen emellertid som sin bestämda mening uttala, att ett skapande av i huvudsak statliga bibliotek enligt landsbibliotekstypen ej är motiverat på platser, där ovan angivna speciella förutsättningar icke föreligga, utan att den på alla andra platser lämpligaste formen för lösandet av folkbibliotekens centralbiblioteksfråga i ett län synes böra vara skapandet enligt de riktlinjer, som av överstyrelsen tidigare angivits i dess yttrande över folkbildnings-sakkunnigas betänkande, av ett på det lokala folkbiblioteket byggt centralbibliotek. En dylik lösning, som bland annat i Danmark tillämpats med stor framgång och vars praktiska lämplighet därför måste anses till fullo bevisad, torde för det övervägande antalet län vara den naturliga.

Folkbildnings-sakkunniga ha för sin del angivit vissa län, där efter deras mening särskild tvekan ur olika synpunkter kunde råda om den lämpligaste lösningen av centralbiblioteksfrågan (Värmlands, Kalmar och Gotlands län samt de båda nordligaste länen). Överstyrelsen anser sig ej i detta sammanhang böra närmare gå in på frågan om de skäl, som i dessa eller andra län skulle kunna tala för en lösning i ena eller andra riktningen. Blott beträffande *de båda norrländska länen* synes med hänsyn till de särskilda svårigheter, som en lösning av centralbiblioteksfrågan i dessa län kan tänkas komma att erbjuda, ett visst preciserande av överstyrelsens mening måhända vara motiverat. I fråga om dessa län anser överstyrelsen tillräckliga skäl saknas för ett skapande av landsbibliotek på grundval av läroverksbiblioteken i Umeå och Luleå, vilka, efter vad bibliotekssakkunniga själva framhålla, äro små och svagt utrustade. Det naturligaste torde vara, att de för dessa län erforderliga centralbiblioteken bygga på kommunala bibliotek, och att dessa erhålla statsunderstöd enligt överstyrelsens förslag om tilläggsanslag till centralbibliotek. Överstyrelsen har emellertid samma uppfattning som bibliotekssakkunniga, att i ifrågavarande län ett särskilt kraftigt stöd från statens sida kan visa sig nödvändigt, men ett dylikt torde ej böra få formen av tillskapande av i huvudsak statliga bibliotek utan torde böra ske genom tilldelning av ett högre centralbiblioteksanslag än i övriga län. Frågan om storleken av ett dylikt extra tillskott torde emellertid ej böra upptagas, förrän inrättandet av centralbibliotek i dessa län är aktuellt, och torde då böra föregås av en utredning från de lokala biblioteksmyndigheternas sida angående anslagsbehovet med hänsyn till de särskilda svårigheterna för en rationell skötsel av biblioteksverksamheten i ifrågavarande landsdelar.

Det synes överstyrelsen knappast vara att tillråda, att en fix plan på förhand uppgöres, som måste i detalj följas vid organiserandet av varje särskilt landsbibliotek. Tänkbart är nämligen, att på grund av lokala förhållanden mer eller mindre betydande modifikationer kunna visa sig önskvärda på de särskilda platserna.

Till huvudprincipen om *ekonomisk samverkan mellan stat och lokala myndigheter* (stad och landsting) vid organiserandet av landsbiblioteken ansluter sig skolöverstyrelsen, då de bibliotek, som det här gäller, uppenbarligen skulle tillgodose uppgifter av dels statligt, dels kommunalt intresse:

Det kan givetvis därvid tänkas många olika grunder för fördelandet av utgifterna mellan stat och lokala myndigheter. Överstyrelsen anser för sin del, att inga vägande invändningar kunna framläggas mot ett accepterande

i huvudsak av de av bibliotekssakkunniga angivna grundsatser för utgifternas fördelning. Beträffande det föreslagna årliga statsanslaget till bokinköp etc. anser sig överstyrelsen ej för närvarande böra uttala sig angående storleken av de erforderliga bokanslagen på varje särskild plats.

I fråga om landsbibliotekaries kompetens och avlöningsförmåner gör skolöverstyrelsen redan nu ett visst principiellt uttalande, då frågan härom måste anses vara av central betydelse för hela organisationens fungerande:

Överstyrelsen vill till en början understryka den enligt överstyrelsens mening självklara satsen, att bibliotekariesysslan i ett bibliotek med så krävande och delvis olikartade uppgifter, som här ifrågasatts, helt måste taga sin man i anspråk.

I fråga om kompetensen för landsbibliotekarie förordar överstyrelsen en skärpning av de av de sakkunniga föreslagna bestämmelserna, i det att överstyrelsen anser, att, liksom för anställning vid vetenskapligt bibliotek, skulle fordras antingen licentiatexamen eller, jämte filosofie kandidat- eller ämbetsexamen, kandidatexamen i annan fakultet, dock att i undantagsfall annan sökande, vars praktiska biblioteksmeriter vore betydligt överlägsna de medsökandes, skulle kunna utnännas.

Även i fråga om tjänstgöringens längd anser sig överstyrelsen böra föreslå en skärpning. Överstyrelsen föreslår, att minimitiden för bibliotekstjänstgöring utsträcker från sex månader till två år, och att därvid med hänsyn till vikten av att erhålla personal fullt förtrogen med båda de olika huvuduppgifter, som landsbiblioteken skulle tillgodose, ytterligare föreskrives, att antingen minst sex månader av denna tjänstgöringstid skall falla på vetenskapligt bibliotek och minst sex månader på folkbibliotek eller att vederbörande på annat sätt skall styrka motsvarande förtrogenhet med arbetet i ett vetenskapligt, respektive folkbibliotek. I samband med denna skärpning bör däremot föreskriften om genomgången kurs i biblioteksteknik kunna bortfalla. Överstyrelsen vill emellertid tillägga, att möjlighet bör finnas för Kungl. Maj:tt att i individuella fall dispensera förtjänta biblioteksmän från en eller annan punkt i de angivna kompetensfordringarna.

Enligt överstyrelsens mening tala alla skäl för att landsbibliotekarierna på grund av deras självständiga ställning och de stora krav, som måste ställas på dem med hänsyn till de viktiga uppgifter, som skulle åligga landsbiblioteken, minst jämföras med förste bibliotekarierna vid statsbiblioteken och alltså placeras i lönegrad B 26 (möjligen med undantag för något eventuellt inrättat landsbibliotek av den mindre typ de sakkunniga förutsett för ett par av biblioteken). Överstyrelsen vill som skäl härför ytterligare erinra om, hurusom landsarkivarierna placeras i B 26.

Tjänstgöringstiden för landsbibliotekarierna torde böra bli densamma som vid statsbiblioteken eller 7 timmar.

I fråga om övriga delar av bibliotekssakkunnigas förslag beträffande landsbiblioteken anför skolöverstyrelsen i huvudsak följande:

Förslaget om särskilt anslag till avlönanade av amanuenser synes i princip motiverat, men såväl totalbeloppet som storleken av amanuensarvodena torde böra bli beroende av kommande utredning i samband med förslaget om inrättande av varje särskilt bibliotek.

Överstyrelsen tillstyrker livligt det föreslagna anslaget till konservering av

äldre bokbestånd men föreslår, att sagda anslag må avses för ej blott landsbibliotek utan även läroverksbibliotek.

Enligt sakkunnigförslaget skulle på platser med landsbibliotek anslaget till bokinköp till läroverket minskas med hälften och bibliotekarielönen väsentligt reduceras. Detta förslag sammanhänger nära med vad förut anförts angående skyldighet för sådant läroverk, vars bibliotek skulle uppgå i ett landsbibliotek, att till detsamma avstå hela sitt bibliotek med undantag av lärarnas referensbibliotek och lärjungebiblioteket, varjämte för framtiden en god del av den nyanskaffning, som eljest skulle ankomma på läroverket, skulle åligga landsbiblioteket.

Man står här utan tvivel vid den ömtåligaste punkten av frågan rörande förhållandet mellan läroverks- och landsbibliotek.

Vad först angår frågan om överlämnande av böcker från ett läroverksbibliotek till ett landsbibliotek, torde det ligga i sakens natur, att då det gäller en så omfattande överflyttning, som skulle fordras såsom en grundförutsättning för upprättande av ett landsbibliotek, frågan skulle komma att prövas av Kungl. Maj:t efter överstyrelsens hörande. Gäller det åter överflyttande till ett redan fungerande landsbibliotek, skulle frågan komma att avgöras av överstyrelsen, lika väl som när det gäller annan överflyttning. Prövningen bör taga noggrann hänsyn till alla sådana betänkligheter, som i åtskilliga kollegiers yttranden av historiska, juridiska och praktiska skäl göras gällande gentemot en långt gående överflyttning. Bland annat kan överstyrelsen icke anse lämpligt att som allmän regel fastslå, att läroverket icke skulle få behålla mer än referensbibliotek och lärjungebibliotek. På den ort, där en dylik uppdelning redan skett, nämligen Linköping, har läroverket, bortsett från lärjungebibliotek, ett eget bibliotek på omkring 5,000 volymer. Det kan icke anses skäligt, att läroverket på en ort med landsbibliotek i fråga om bekväm tillgång till för lärare eller lärjungar eller för undervisningens direkta behov behöflig litteratur försattes i en sämre ställning än läroverksbibliotek i andra städer eller till exempel ett seminariebibliotek i samma stad. I detta sammanhang vill överstyrelsen särskilt påpeka, hurusom avståndet från läroverket till landsbiblioteket kommer att väsentligen påverka storleken av det bokbestånd, som kan behövas inom läroverkets eget bibliotek.

Av det sagda följer också, att det kan vara skäligt, att de till läroverksbiblioteket på en ort utgående anslagen få vidkännas någon minskning i sammanhang med upprättandet av ett landsbibliotek på orten. Överstyrelsen vill dock uttala som sin mening, att den av de sakkunniga föreslagna minskningen i varje fall i fråga om bibliotekariearvodet går åtskilligt längre, än som kan anses rimligt. Då lokala förhållanden kunna motivera en viss och kanske ej ringa olikhet, bör frågan om storleken av ifrågasatt anslag prövas individuellt för varje särskilt bibliotek. Även beträffande den föreslagna sammansättningen av den ifrågasatta lokala biblioteksnämnden kunna modifikationer efter lokala förhållanden vara tänkbara.

Instruktion och reglemente bör för närvarande komma i fråga endast för det enda eller det i varje fall ringa antal särskilda landsbibliotek, som kan antagas komma till stånd under den närmaste framtiden.

Överstyrelsen tillstyrker den föreslagna biblioteksöverstyrelsen, men föreslår benämningen »Bibliotekskommissionen». En nödvändig förutsättning för att en dylik kommission icke skulle komma att snarare öka än minska

den påtalade splittringen är givetvis, att garantier skapas för ett intimt samarbete mellan denna och skolöverstyrelsen.

Beträffande de övriga yttranden, som avgivits över bibliotekssakkunnigas betänkande, vill jag fatta mig mera kort och allenast i huvuddrag återgiva de mera principiella erinringar och förslag, som framkommit.

I samtliga yttranden gives ett principiellt erkännande åt det syftemål, de sakkunniga sökt vinna, och i det övervägande antalet yttranden förordas förslaget i princip.

Riksbibliotekarien erinrar, att förslaget praktiska genomförande syntes vara förbundet med vissa svårigheter, huvudsakligen av administrativ och organisatorisk beskaffenhet; upplösandet av banden mellan de gamla gymnasiebiblioteken och de läroverk, med vilka de av ålder varit intimt förbundna, skulle på sina håll väcka vissa tvivelsmål. Det skulle ej heller alltid visa sig möjligt att klart avgränsa från varandra de ifrågasatta landsbiblioteken och de av folkbildningssakkunniga föreslagna centralbiblioteken; skapandet av två parallella biblioteksorganisationer komme att framkalla osäkerhet, och risken för dubbelarbete och fortsatt kraftsplittring låge ej långt borta. Även *överbibliotekarien vid universitetsbiblioteket i Uppsala* befarar, att de i viss mån parallella förslagen innebära en risk till splittring inom vårt biblioteksväsen, som näppeligen skulle lända detta till fördel, och uttalar den förhoppningen, att denna dualism skall låta sig övervinna. *Överbibliotekarien vid universitetsbiblioteket i Lund* gör ett mera preciserat uttalande, i det att han föreslår, att stiftsbiblioteken må omdanas till landsbibliotek med huvudsakligen de av de sakkunniga ifrågasatta uppgifterna, men att däremot de speciella folkcentralbiblioteksuppgifterna icke må tilldelas stiftsbiblioteken utom i det fall att inom respektive distrikt intet folkbibliotek finnes, som är skickat att övertaga dessa uppgifter, samt vidare att, om förslaget om stiftsbibliotekens övertagande av speciella folkcentralbiblioteksuppgifter vinner bifall, stiftsbiblioteken helt må inordnas i folkbiblioteksorganisationen.

En större koncentration till endast ett fåtal platser förordar *länsstyrelsen i Karlskrona* i stället för det stora antalet föreslagna bibliotek. En motsatt uppfattning göres gällande av *domkapitlet i Uppsala*, som anser, att landsbibliotek böra inrättas i samtliga läroverksstäder utom Stockholm, Göteborg, Uppsala och Lund genom centralisering av de nuvarande bokbestånden i ett stads- och landsbibliotek för staden och dithörande landsbygd. *Stadsfullmäktige i Umeå* ifrågasätta, huruvida icke på de platser, där landsbibliotek skulle inrättas, en ännu kraftigare centralisering av biblioteksverksamheten skulle kunna tänkas, i det att utom läroverksbiblioteken dit bör kunna överflyttas även seminariernas och andra läroanstalters boksamlingar med undantag av lärjunge- och referensbibliotek, kommunala och folkbibliotek, studie-cirkelbibliotek och andra enskilda föreningars bibliotek i så stor utsträckning, som vore möjligt ernå.

Den vetenskapliga sidan av de föreslagna landsbibliotekens karaktär och uppgifter betonas särskilt av *överbibliotekarien vid universitetsbiblioteket i Uppsala*, som framhåller dessa biblioteks betydelse för tillgodoseende av de i landsorten bosatta forskarnas litteraturbehov, varigenom en ej oväsentlig del av de stora statsbibliotekens växande utlåningsrörelse till landsorten skulle avlyftas. De ifrågasatta, på de gamla stiftsbibliotekens bokbestånd byggda nya bibliotekens vetenskapliga uppgifter understrykas dessutom av

domkapitlen i Linköping, Skara och Västerås samt styrelsen för Göteborgs stadsbibliotek.

Vissa lokala och kommunala myndigheter (i Hälsingborg, Halmstad och Borås) förordade stiftsbibliotekens förvandling till landsbibliotek, men ställa sig tveksamma och i vissa fall avvisande mot förslaget om landsbibliotek, som grundas på kommunala bibliotek; dessa bibliotek skulle därigenom allt för mycket undandragas vederbörande kommuners ledning. Styrelsen för Göteborgs stadsbibliotek uttalar som sin mening, att det av de sakkunniga berörda Dicksonska folkbiblioteket lämpligare borde utvecklas till bibliotek av typen »centralbibliotek».

Vad så beträffar frågan om den ordning, i vilken stiftsbiblioteken och eventuellt andra bibliotek skulle ombildas och utvidgas till landsbibliotek, framhållas från olika håll de respektive ortsintressena. Att Linköpings stiftsbibliotek härvid bör i främsta rummet ifrågakomma, göres med styrka gällande av myndigheterna i Östergötlands län. Stadsfullmäktige i Linköping framhålla, att Linköpingsbiblioteket icke blott är det ojämförligt största och inom ett flertal fack även med nyare allmänbildande litteratur rikligast försedd, utan även genom sin nuvarande organisation står praktiskt taget skilt från läroverket och intager en särställning i jämförelse med övriga stiftsbibliotek, varigenom det så mycket lättare kan tänkas träda i funktion med de uppgifter, som skulle tillkomma ett landsbibliotek. Lokalfrågan vore avsedd att ordnas genom nybyggnad.

Behovet av bibliotek i Norrland vitsordas med styrka av myndigheterna i Östersund, Umeå och Luleå. Stadsfullmäktige i Östersund anse betingelserna för inrättande av ett landsbibliotek därstädes av den art, att åtgärder för sådant ändamål när som helst kunna vidtagas, men förutsätta, att, förrän frågan bringas till slutligt avgörande, särskild utredning verkställes dels om villkoren för Jämtlands biblioteks uppgående i landsbiblioteket, dels om de ekonomiska frågor, som äga samband med beslutets genomförande; vidare påpekas, att frågan om inrättande av ett landsarkiv för Norrland säkerligen skulle lättare bringas till sin lösning genom att ställas i sammanhang med anordnande av ett landsbibliotek i Östersund. Stadsfullmäktige i Umeå anse, att landsbibliotek i Umeå och Luleå böra i första hand ifrågakomma, och framhålla, att lokalfrågan för ett blivande landsbibliotek i Umeå torde kunna ordnas utan större svårigheter. Västerbottens läns landsting framhåller starkt behovet av bibliotek med hänsyn till svårigheten att få erforderliga lärarkrafter till de norrländska läroverken och påpekar önskvärdheten, att bidrag från statens sida lämnas, så att landstinget ej behöfve ekonomiskt ingripa för frågans lösning. Stadsfullmäktige i Luleå framhålla också lärarbristen i Norrland och anse, att för lokalfrågans ordnande staten bör till väsentligaste del bidra; hur mycket som från kommunalt eller enskilt håll kunde vara att påräkna borde bli föremål för ytterligare förhandlingar.

I fråga om Jönköping och Örebro, vilka städer de sakkunniga först i andra rummet ansett böra ifrågakomma till erhållande av landsbibliotek, framhållas av vederbörande önskvärdheten av att sagda städer i förevarande avseende likställas med de städer, där de sakkunniga tänkt sig i första rummet dylika bibliotek skola inrättas. Stadsfullmäktige i Jönköping hava, med instämmande av länsstyrelsen därstädes, framhållit, att med hänsyn till Jönköpings folkmängd och betydenhet samt särskilt till det förhållande, att staden har två stora bibliotek, stadsbiblioteket och läroverksbiblioteket, Jönköping bort komma ifråga vid upprättande av landsbibliotek. Örebro stads-

fullmäktige betona lämpligheten av att landsbibliotek förlades till Örebro, i vilket avseende åtgärder från stadens sida borde för detta ändamål i sinom tid vidtagas.

Sakkunnigförslaget ekonomiska sida har av ortsmyndigheterna i stort sett blivit mera i förbigående berört, detta förklarligt nog, då några detaljerade förslag ifråga om kostnadernas fördelning mellan stat och kommun för de särskilda orterna icke blivit av de sakkunniga framlagda. De myndigheter, som berört kostnadsfrågan, hava ställt sig i mer eller mindre grad tveksamma inför förslaget att låta vederbörande kommuner eller kommunala samfälligheter bestrida utgifter för landsbiblioteksorganisationens genomförande i den utsträckning, som de sakkunniga tänkt sig. *Länsstyrelsen i Mariestad* anser, att reformen ej borde ställas i beroende av de lokala myndigheterna, vilket innebure en ovisshet, som icke utan skäl kunde befaras leda till reformens äventyrande eller åtminstone uppskjutande på obestämd tid; under dessa omständigheter syntes enda lämpliga utvägen vara att begränsa densamma inom ramen av de resurser, som med hänsyn till det förhandenvarande läget kunde påräknas. *Domkapitlen i Skara* och *Strängnäs* anse, att de tilltänkta landsbiblioteken böra i betraktande av deras föreslagna karaktär och uppgifter helt administreras och bekostas av staten. Några väsentliga bidrag torde icke vara att påräkna från landstingen, enligt vad som framhålles av *Kalmar läns södra landsting*, *Västernorrlands läns landsting* samt *stadsfullmäktige i Härnösand* och *Luleå*, i vad anginge kommunalt bidrag från nämnda städer. *Ostergötlands läns landsting* påpekar, att statsanslag jämväl till nybyggnadskostnader för lösande av landsbibliotekens lokalfråga skulle verka stimulerande för planens realiserande. Lokalfrågan bör, i motsats till vad de sakkunniga tänkt sig, helt lösas genom statens ingripande, anser *länsstyrelsen i Härnösand*, under förutsättning att staden lämnar fri tomt. *Västerås stadsfullmäktige* framhålla omöjligheten av att under nuvarande förhållanden ålägga kommunen att bestrida en så stor del av lokalanskaffnings- och driftkostnaderna, som sakkunnigförslaget innebure. *Gävleborgs läns landsting* anser, att med hänsyn till kostnaderna förslaget icke nu kunde i sin helhet genomföras, varför det för närvarande vore angelägnast, att biblioteken vid läroverken finge understöd av staten i lämplig utsträckning.

En mera avvisande ställning i principfrågan, utmynnande i ett direkt avstyrkande, intages av ett mindre antal myndigheter. *Domkapitlet i Visby* avstyrker förslaget under åberopande av dels kostnadshänsynen, dels den automatiska och hastiga utvecklingen på det kommunala biblioteksområdet, dels ock läroverksbibliotekens speciella uppgift att tjäna läroverkens behov. *Gotlands läns landsting* avstyrker förslaget med hänsyn till de stora kostnader, som förslagets realiserande skulle medföra. *Länsstyrelsen i Visby* anser det kunna ifrågasättas, huruvida av de föreslagna landsbiblioteken kan förväntas ett gagn motsvarande de betydande kostnaderna för deras anordnande. Genom förefintligheten här och var inom länen av större och mindre allmänna bibliotek och genom den ständigt fortgående utvecklingen av folkbiblioteksväsendet torde den stora allmänhetens behov av litteratur tillgodoses. Det torde kunna antagas, att stifts- och läroverksbiblioteken, vilka skulle bilda stommen till landsbiblioteken, med hänsyn till sitt innehåll i regel icke för allmänheten hava något större intresse, särskilt om för läroverkens egna behov avsedda referens- och läroverksbibliotek utsöndras. Kostnaderna för lokalfrågans ordnande torde dessutom bli betydande. *Stadsfullmäktige i Värjö* avstyrka förslaget i vad angår Värjö under framhållande,

bland annat, att biblioteksförhållandena i staden redan nu äro mera tillfredsställande än de enligt förslaget skulle bliva. *Stadsfullmäktige i Skara* förmena, att det riktigaste vore, om biblioteket ombildades till ett statsbibliotek, för vars ekonomi och utveckling staten övertog allt ansvar. Motsvarande synpunkter framkomma jämväl i vissa andra yttranden från ett par kommunala myndigheter.

I avseende å förslagets detaljer hava i vissa punkter åtskilliga erinringar gjorts.

Sakkunniga hava, såsom nämnts, föreslagit, att landsbibliotekarien skulle hänföras till lönegraden B 25 (dock i Kalmar och Visby B 21). *Riksbibliotekarien, överbibliotekarien vid universitetsbiblioteket i Uppsala och domkapitlet i Linköping*, vilka myndigheter hålla före, att kompetensfordringarna äro för låga och böra sättas till vad som gäller för statsbiblioteken, d. v. s. filosofie licentiatexamen, anse, att ifrågakvarande befattningshavare bör i lönehänseende likställas med läroverkslektor. *Statskontoret* åter förmenar, att med hänsyn till de ifrågasatta kompetensfordringarna och den föreslagna arbetstiden av 6 timmar avlöningen icke bör sättas högre än en lönegrad över de gamla tjänsterna i första normalgraden, d. v. s. alltså lönegraden B 22, dock för Kalmar och Visby B 21. Särskiljandet av en del av lönen såsom arvode för skötseln av läroverkens referens- och lärjungebibliotek borde ersättas med föreskrift om skyldighet för bibliotekarien att ombesörja detta arbete. *Myndigheterna i Kalmar* anse rättvisan kräva, att en bibliotekarie vid ett eventuellt landsbibliotek i denna stad bör hava samma ställning som andra landsbibliotekarier. I övrigt framhållas på sina håll betänkligheter mot att inrätta en ny stab av tjänstemän, och i ett yttrande (av *domkapitlet i Strängnäs*) göres gällande, att den föreslagna tjänsten torde kunna skötas såsom bisyssla av en läroverkslärare.

Beträffande den föreslagna lokala biblioteksstyrelsen göres från åtskilliga domkapitel gällande, att åtminstone en ledamot i denna styrelse borde utses av domkapitlet eller av stiftets prästerskap. *Domkapitlet i Skara* anser tillräckligt, att styrelsen består av bibliotekarien, läroverkets rektor, en av lärarkollegiet utsedd lärare och en representant för stiftets prästerskap. *Domkapitlet i Strängnäs* gör gällande, att bibliotekens ledning bör handhas av bibliotekarien och en av läroverkskollegiet utsedd delegation, förstärkt med ett av länsstyrelsen utsett ombud för statsverket och i de stiftsstäder, där domkapitlet kan anses representera donatorer till biblioteket, även med ett ombud för domkapitlet. *Länsstyrelsen i Östersund* förmenar det ej vara lämpligt att nu fixera styrelsens sammansättning, och *länsstyrelsen i Luleå* håller före, att, om staten skall ikläda sig huvudparten av kostnaderna, det allmänna också bör tillerkännas skäligt inflytande i avseende å bibliotekets ledning. Slutligen må nämnas, att *kyrkomötet* i skrivelse den 26 oktober 1925 anhållit, att vid eventuell utvidgning av stiftsbiblioteken till landsbibliotek, för tillgodoseende av behovet av teologisk litteratur, en teologiskt sakkunnig representant för domkapitlet måtte ingå i den lokala biblioteksstyrelsen.

Av åtskilliga domkapitel framhålles vidare, att de nu i stiftsbiblioteken befintliga kyrkliga bokbestånden ävensom läroverksbiblioteken endast såsom deposition böra ingå i de blivande landsbiblioteken, utan att sålunda äganderätten avstås. Dessutom har gjorts gällande, att från rättslig synpunkt kunna i vissa fall betänkligheter resas emot apterande av ett läroverks-

bibliotek till landsbibliotek, i det att donationsbestämmelser kunna lägga hinder i vägen härför.

Vidare påpeka ett par domkapitel önskvärdheten av att det gamla namnet stiftsbibliotek måtte bibehållas.

Den föreslagna biblioteksöverstyrelsen avstyrkes av *domkapitlet i Strängnäs* och *styrelsen för Örebro stadsbibliotek*. Åtskilliga myndigheter, såsom *länsstyrelsen i Malmö*, *Örebro läns landsting* och *länsstyrelsen i Örebro* avstyrka förslaget och anse, att landsbiblioteken böra sortera antingen under skolöverstyrelsen eller någon annan redan befintlig biblioteksmyndighet. *Länsstyrelsen i Luleå* anser förslaget om en biblioteksöverstyrelse i varje fall ej aktuellt, förrän flera landsbibliotek finnas, och *riksbibliotekarien* håller före, att, om en dylik överstyrelse icke skulle få en alltför betungande arbetsbörda, dess verksamhet bör begränsas till principfrågor.

* * *

*Stifts- och
läroverks-
biblioteket i
Linköping.*

Efter dessa allmänna erinringar beträffande bibliotekssakkunnigas förslag övergår jag att närmare redogöra för den fråga, för vilken jag önskar påkalla närmare uppmärksamhet och varutinnan jag har för avsikt att framlägga ett definitivt förslag. Den berör, såsom jag förut angivit, uppehållande av verksamheten vid stifts- och läroverksbiblioteket i Linköping.

I avseende å tillkomsten av detta bibliotek, dess utveckling, bokbestånd och lånefrekvens samt allmänna ställning tillåter jag mig att, i den mån detta ej framgår av min följande redogörelse, hänvisa till bibliotekssakkunnigas betänkande sid. 83—119.

Till bibliotekets ekonomiska förhållanden återkommer jag senare och vill därför i detta sammanhang, i anslutning till vad de sakkunniga meddelat, allenast i korthet erinra om följande för biblioteket gällande föreskrifter:

Det senast för Linköpings stifts- och läroverksbibliotek utfärdade reglementet är stadfäst av Linköpings domkapitel den 29 september 1911. Enligt detsamma skall biblioteket hållas öppet för begagnande helgfria dagar kl. 11 f. m.—3 e. m. Under läroverkets ferier kan öppethållandet inskränkas till två timmar om dagen. Med domkapitlets medgivande må biblioteket under högst en månad av sommaren hållas öppet endast två dagar i veckan, vardera dagen under en timme. Bokinköpen bestämmas av domkapitlet på förslag av en inköpsnämnd, bestående jämte bibliotekarien av två domkapitelsledamöter, utsedda av domkapitlet. Stiftsbibliotekarien åligger att föra accessions-, nominal- och realkataloger över bibliotekets samlingar, verkställa de beslutade bokinköpen, ombesörja böckernas inbindning m. m.

Härav framgår, att Linköpings stiftsbibliotek helt lyder under domkapitlet, som även tillsätter bibliotekarie. På grund av bibliotekets storlek har detta sedan icke kunnat förvaras i samband med läroverket, utan lokaler ha för detsamma måst anskaffas på annat håll. Det nuvarande konsistoriehuset, där stiftsbiblioteket är inrymt, äges av stiftets byggnadskassa, som uppkommit på så sätt att från prästerliga sterbhus, där inga nådårsberättigade arvingar funnos, ett års behållen inkomst gick till nämnda kassa.

Det må vidare tillåtas mig att erinra om att bibliotekssakkunniga beträffande stadsbiblioteksfrågan i Linköping anfört bland annat:

Enligt sakkunnigas bestämda mening bör emellertid den i Linköping aktuella frågan om inrättande av ett stadsbibliotek lösas endast i intim samverkan med stiftsbiblioteket. Om nybyggnad för stadsbiblioteket uppföres på stiftsbibliotekets tomt och biblioteket ställes i nära förbindelse med och under gemensam ledning med detta, förefinnas här alla förutsättningar för en lycklig lösning även av den större uppgift, vars lösande här eljest torde bli skjuten till en oviss framtid: frågan om upprättandet av ett *landsbibliotek* i Linköping.

Jag övergår härefter att redogöra för de framställningar och förslag, som inkommit angående bättre vård och underhåll av biblioteket i Linköping.

I november 1924 ingick bibliotekarien vid stiftsbiblioteket, filosofie doktor Nils Gobom till domkapitlet med en framställning, däri han hemställde om åtgärders vidtagande för beredande av *dels* förbättrade lönevillkor åt bibliotekarien, *dels* medel till avlöning åt en amanuens, *dels* ett anslag i och för påbörjande av de nödvändigaste konserveringsåtgärderna i bibliotekets samlingar samt för inköp av i första hand bibliografisk litteratur, allt att utgå på extra stat.

Framställning från stiftsbibliotekarien 1924.

I anledning av denna framställning avlät domkapitlet till Kungl. Maj:ts en skrivelse av den 26 november 1924, däri domkapitlet anhöll, att Kungl. Maj:ts måtte förelägga frågan för 1925 års riksdag.

Domkapitlets framställning 1924.

Domkapitlet yttrar i sin skrivelse bland annat:

Linköpings stifts- och läroverksbibliotek omfattar f. n. över 2,300 nummer handskrifter, över 130,000 tryckta volymer samt ett par tiotusental småskrifter och dissertationer, upptagande ett hyllutrymme av c:a 3,500 meter. Handskriftsbeståndets utomordentliga värde och dyrbarhet är välbekant för forskare inom vitt skilda vetenskapsområden. Av det stora bokbeståndet kan en del — helt naturligt med hänsyn till bibliotekets långa utvecklingshistoria — ur allmän bibliotekssynpunkt karaktäriseras såsom relativt föråldrad vetenskaplig litteratur; en del åter utgöres av sällsynta, ofta mycket dyrbara och från vetenskaplig och bokhistorisk synpunkt synnerligen värdefulla äldre tryck; slutligen finnas högst avsevärda och omfattande samlingar nyare arbeten av vetenskaplig och populärvetenskaplig art, företrädesvis inom historia, biografi, resebeskrivningar, topografi, teologi, kyrko- och religionshistoria, litteratur- och konsthistoria, vartill kommer en tämligen komplett svit äldre svensk skönlitteratur, utländska klassiker på originalspråken och i översättning samt talrika tidskriftsserier.

De s. k. bibliotekssakkunniga hava framhållit, att Linköpings bibliotek såväl genom sin storlek och de här förvarade samlingarnas värde som genom sin självständiga ställning intager en plats för sig bland de svenska stiftsbiblioteken. Denna särställning torde även få anses erkänd av statsmakterna redan genom den enligt 1819 års interimstat för rikets elementarläroverk bibliotekarien i Linköping tillförsäkrade lönen av 30 tunnor spannmål av statsmedel, på samma gång som väl häri även bör ses ett godtagande av den synpunkt, uppfostringskommittén då velat anlägga på ifråga-

varande institution, nämligen att den »mera vore att anse som en dyrbar vetenskaplig nationalegendom, än ett vanligt gymnasii-bibliothek». Bibliotekssakkunniga ha också i sin allmänna historik uppvisat, huru vid skilda tillfällen, då Linköpings stiftsbiblioteks ekonomiska förhållanden behandlats av riksdagen, samma synpunkt andragits och vunnit instämmande.

Linköpings bibliotek har, trots utomordentliga svårigheter genom brist på medel och personal, sökt fylla sin uppgift som levande kulturinstitution icke blott genom att i görligaste mån tillmötesgå de ökade krav, som från allmänhetens sida ställts på detsamma, utan även, i den utsträckning förhållandena medgivit, genom egna initiativ sökt förkovra sina samlingar och vidga ramen för sin verksamhet. En strävan i denna riktning kan sägas utmärka särskilt de senare årens arbete. Då biblioteket under och omedelbart efter krigsåren hotades av fullständig stagnation, lyckades dåvarande bibliotekarien greve C. M. Stenbock genom vädjan till enskilda intresserade bilda en stödförening, Samfundet Linköpings stiftsbiblioteks vänner, som dels möjliggjort utgivandet av en årspublikation avsedd att väcka intresse för bibliotekets verksamhet och sprida kännedom om dess samlingar, dels också genom till förfogande ställda medel och genom gåvor kraftigt bidragit till bokbeståndets förökande. Här må blott nämnas, att genom samfundets mellankomst, förutom dyrbarare uppslagsböcker och moderna standardverk i skilda vetenskaper, bl. a. framlidne professor A. Stilles stora historiska bibliotek kunnat förvärfvas. Av samfundets medel har även under några år utgått 1,200 kronor till avlöning av biträde åt bibliotekarien. Att denna hjälp från enskilt håll en gång kunnat påräknas i ett hotande nödläge, vittnar otvivelaktigt i sin mån om den starka känsla för bibliotekets nytta och värde, som råder i den ort och den bygd, vilkas bildningskrav det närmast har att tillgodose. Även Linköpings stadsfullmäktige och Östergötlands läns landsting ha visat sig uppskatta bibliotekets arbete och behjarta dess svåra ekonomiska läge genom att vardera anslå, stadsfullmäktige fr. o. m. 1919, landstinget fr. o. m. 1920, 1,000 kronor årligen till bibliotekets behov. Å andra sidan har som nämnts institutionen själv genom flera åtgärder sökt tillmötesgå allmänhetens önskemål utöver vad tidigare varit fallet. Då avsaknaden av biträdande arbetskraft förut omöjliggjort utlämning av böcker till hemlån under mer än en av de fyra timmar, som biblioteket reglementsenligt hålles öppet, har under de senaste åren, tack vare ovan nämnda enskilda gåvomedel till avlöning av biträde, expedieringen av hemlån kunnat utsträckas över samtliga fyra timmar, uppenbarligen till största gagn för särskilt skolornas lärare och elever. Under år 1924 har vidare ett talrikt och konstant besökt läs- och forskarrum med ett referensbibliotek av c:a 100 hyllmeter kunnat ordnas. Slutligen kan framhållas, att stiftsbiblioteket sökt träda i livligare förbindelse med allmänheten även därigenom, att, då under år 1924 ett stadsbibliotek upprättats i Linköping, förstnämnda biblioteks läneblanketter även tillhandahållas i det senare, varjämte, enligt vad domkapitlet har sig bekant, stiftsbibliotekarien åtagit sig överinseende över stadsbibliotekets bokinköp, för att dyrbara och onödiga dubbelköp i görligaste mån må kunna undvikas. Ett samarbete i den riktning, som bibliotekssakkunniga i sitt betänkande förordnat, har sålunda redan inletts mellan stiftsbiblioteket och det som folkbibliotek drivna stadsbiblioteket. Tilläggas kan, att en förberedande undersökning pågår, i avsikt att utreda frågan huruvida möjligheter finnas för en framtida närmare lokal förening mellan de båda biblioteken, då stadsbiblioteket snart

står inför behovet att utbyta sina nuvarande provisoriska lokaler mot nya och mera definitiva. Stiftsbibliotekets lånefrekvens utvisar även för den sistförflutna tiden en högst avsevärd stegring, särskilt då hänsyn togs därtill, att endast vetenskaplig och facklitteratur samt äldre skönlitteratur för studiesyfte kunnat utlämnas. I jämförelse med år 1916, då senaste framställning om arvodesökning åt bibliotekarien gjordes, har lånefrekvensen under år 1923 stigit med i det närmaste 98 procent. Särskilt påfallande är stegringen av till annan ort utsända lån, i det att dessa under 1916 endast uppgingo till 32 men under tiden 1 januari—30 november 1924 till 315, fördelade på 25 skilda orter. Under samma tid av år 1924 har för vetenskapligt och studiesyfte från andra bibliotek och arkiv förmedlats 367 lån varav 38 handskrifter, huvudsakligen från Kungl. biblioteket och de båda universitetsbiblioteken, i ett par fall även från Preussische Staatsbibliothek i Berlin och stadsbiblioteket i Hamburg. En viss måttstock på stiftsbibliotekets betydelse i den interurbana biblioteksrörelsen ger antalet in- och utgående tjänsteförsändelser, som under samma tid uppgått till 1,460 (korsband oberäknade) mot 732 under hela året 1916.

Härmed synes det domkapitlet, som om Linköpings stiftsbiblioteks stora vikt för såväl den vetenskapliga forskningen som för de allvarliga, allmänna bildningsintressena vore ännu en gång och i stegrad mån påvisad, ävensom att bibliotekets vidmakthållande och ytterligare utveckling uppenbarligen måste anses vara ett önskemål av vida mera än lokal räckvidd.

Domkapitlet lämnar härefter en översikt av bibliotekets inkomster och utgifter för tiden 1 juli 1923—30 juni 1924 samt anför vidare:

En genom donation av bibliotekarien Segersteen bildad fond uppgick den 30 juni 1924 till 87,538:25 kronor, men får ej tagas i anspråk förrän kapitalet vuxit till 100,000 kronor, då $\frac{4}{5}$ av räntan kan användas till bibliotekets behov, därav dock endast $\frac{1}{5}$ till tjänstemäns och betjäningens avlöning. Avkastningen av en annan, genom donation av kapten H. Westman uppkommen och vid samma tid till 13,717:78 kronor uppgående fond får till $\frac{3}{4}$ användas i och för bokförvärv av viss art. Samfundet Linköpings stiftsbiblioteks vänners kassor bygga till avsevärd del på gåvomedel, som naturligen te sig olika under olika år. Ett tidigare från läroverket i form av viss avgift för lärjunge utgående bidrag har sedan år 1919 upphört.

Enligt vad ovan visats, uppgår bibliotekariens lön, däri inberäknade de såsom amanuensarvode avsedda 500 kronor, till sammanlagt 3,383 kronor jämte dyrtidstillägg, vartill kommer det s. k. Pipers arvode å 117 kronor. Att detta lönebelopp icke ens kan bereda bibliotekarien nödiga existensmedel, än mindre utgöra tillnärmelsevis fullgod ersättning för den krävande och såväl vetenskaplig som biblioteksteknisk fackutbildning fordrande tjänsten ligger i öppen dag. Domkapitlet vill också på det kraftigaste understryka det i bibliotekariens skrivelse framhävda absoluta behovet för Linköpingsbibliotekets vidkommande av »fackutbildad bibliotekarie, som helt kan ägna sin tid åt skötseln av biblioteket och åt de omfattande inre arbetsuppgifter, som här vänta». Av dessa senare uppgifter torde för den vetenskapliga forskningens del ingen framstå som nödvändigare än påbörjande av katalogiseringen av det stora handskriftsbeståndet, som med vissa undantag nu blott finnes ytterst summariskt förtecknat i handskrivna, på 1870-talet upprättade och sedan lika summariskt fortsatta liggare. Den, med vissa nedan angivna inskränkningar, till fyra timmar fastställda dag-

liga tjänstetiden tages nu mera än fullt ut i anspråk enbart för det rent expeditionella arbetet. I detta sammanhang bör då tillfogas, att en stor del av den utgående korrespondensen utgöres av svar på förfrågningar för-
 anleda av bibliotekets vittbekanta samlingar av handskrifter och äldre tryck, ofta erfordrande utom fackkunskaper vidlyftiga och genom den onöjaktiga katalogiseringen tidsödande undersökningar. Den enligt reglementet med-
 givna inskränkningen av bibliotekets öppethållande under de allmänna läro-
 verkens ferier till två timmar om dagen samt under högst en månad av somma-
 ren till endast två dagar i veckan, vardera dagen en timme, har i prakti-
 ken visat sig ogenomförbar, då biblioteket särskilt under sommarmånaderna
 besökes av forskare, och bibliotekarien sålunda även under denna tid blir
 i det närmaste bunden av sin tjänst. Någon semester med bibehållen av-
 löning är över huvud taget icke föreskriven för bibliotekarien, enär regle-
 mentet endast medger honom »att under de allmänna läroverkens ferier åt-
 njuta en månads ledighet årligen, därest han utan kostnad för det allmänna
 eller biblioteket för tjänstens uppehållande under tiden anskaffar av dom-
 kapitlet godkänd vikarie.» En avsevärd höjning av bibliotekariens lön före-
 faller sålunda domkapitlet ur alla synpunkter väl motiverad.

Bibliotekarien har vidare i sin skrivelse påpekat, att biblioteket för full-
 görande av sin under senare år lyckligt inledda, yttermera vidgade verk-
 samhet till forskningens och allmänhetens gagn helt och hållet är beroende
 av frivillig och med enskilda medel avlönad biträdande hjälp, samt fram-
 hållit det principiellt oriktiga i detta förhållande. Ovan har anförts den
 summa av 1,200 kronor, som genom Samfundet Linköpings stiftsbiblioteks
 vännen kunnat ställas till förfogande för nämnda ändamål, ehuru självfallet
 för denna ersättning biblioteksutbildad arbetskraft ej kunnat erhållas. En-
 ligt underrättelser, som nu föreligga, äro emellertid från början av år 1925
 dessa medel ej längre att påräkna. De härigenom inträdande svårigheterna
 ökas än mer av den omständigheten, att domkapitlets och bibliotekets vakt-
 mästare, vilken tidigare dagligen under en timme stått till bibliotekariens
 förfogande i och för nedhämtning av rekvirerade böcker från de i övre vå-
 ningen belägna boksamlingarna, nu till följd av sin höga ålder ej längre
 kan tagas i anspråk för detta ändamål. Med andra ord, härmed hotar en
 situation inträda, som uppenbarligen sträcker kraven på bibliotekariens tjänst-
 göring utöver det rimligas och det möjligas gränser. Någon annan utväg än en
 radikal inskränkning av allmänhetens tillträde till biblioteket synes under dessa
 förhållanden knappast återstå, ehuru givetvis en sådan nödtvungen åtgärd
 måste betecknas som högst beklaglig i synnerhet efter ovan omnämnda
 initiativ från bibliotekets sida i syfte att göra institutionen gagnande för
 vidare kretsar. Domkapitlet finner det sålunda vara ådagalagt, att anstäl-
 landet av en avlönad amanuens vid stiftsbiblioteket måste anses som en
 oundgänglig förutsättning för upprätthållande av bibliotekets verksamhet,
 och att medel härtill, i betraktande av institutionens gagn för det allmänna,
 böra bestridas av statsverket.

Icke mindre välgrundat finner domkapitlet det i bibliotekariens skrivelse
 framhållna behovet av anslag i och för påbörjande av systematiska inköp
 samt till konserveringsarbeten. Vad sistnämnda arbete angår, bör här er-
 inras om, att bibliotekssakkunniga under sina inspektionsresor funnit stifts-
 bibliotekens dyrbara och delvis oersättliga äldre bokskatter i sådant skick,
 att ett avgörande ingripande från statsmakternas sida synts dem ofrånkom-
 ligt, om ett oskattbart kulturarv skall kunna räddas från undergång. Yr-

kande i denna riktning har även av sakkunniga framställts. För Linköpings stiftsbibliotek, som omfattar de största och värdefullaste samlingarna, gäller i högsta grad att dröjsmål här innebär överhängande fara. Då, såsom av den meddelade tablån över bibliotekets stat för tiden 1 juli 1923—30 juni 1924 framgår, ett överskott av 722:54 kronor nu uppkommit. mot avsevärd brist under föregående år, äger detta, enligt vad domkapitlet inhämtat, sin uteslutande förklaringsgrund i den omständigheten, att bibliotekarien inför nödvändigheten att vidtaga snara konserveringsåtgärder ansett oundgängligt, trots uppenbara olägenheter, att inskränka bokinköpen för bibliotekets egna medel till i huvudsak upprätthållande av redan påbörjade subscriptionser samt att nästan helt inställa bindningen av löpande tidskrifter etc. för att sålunda kunna disponera medel till anskaffning av för handskriftsbuntar och äldre småtryck avsedda skyddskapslar, pärmar m. m., så snart genom en systematisk undersökning av samlingarna fastställts, hur konserveringsarbetet med bästa möjliga resultat bör läggas.

Vad slutligen beträffar storleken av de anslagsbelopp, som skulle erfordras, vill domkapitlet anföra följande:

Då bibliotekarien nu ifrågasätter att komma i åtnjutande av samma löneförmåner, som bibliotekssakkunniga ansett sig böra föreslå såsom minimum för landsbibliotekarie i Linköping (lönegraden närmast under förste bibliotekariernas), synes detta väl motiverat med hänsyn till den omfattande och med ett landsbiblioteks tillämnade funktion nära sammanfallande verksamhet, som Linköpings stifts- och läroverksbibliotek, enligt vad ovan visats, redan utövar. I fråga om amanuensens avlöning anser domkapitlet, att den av bibliotekssakkunniga för samma ändamål föreslagna summan 3,000 kronor likaledes kan tagas som norm. Vad slutligen angår anslaget till påbörjande av konserveringsåtgärder och vissa inköp synes det domkapitlet, som om det av bibliotekarien föreslagna beloppet 3,000 kronor, ehuru ingalunda tillräckligt, dock i varje fall bör kunna tillåta konserveringsarbetets effektiva igångsättande.

Skolöverstyrelsen, vars yttrande därefter inhämtades, avgav den 31 december 1924 sådant yttrande.

Skolöverstyrelsens yttrande.

Efter att hava erinrat om Linköpingsbibliotekets särställning, som motiverade, att detsamma skärskådades fristående från de övriga läroverksbiblioteken och från bibliotekssakkunnigas förslag i övrigt, framhåller överstyrelsen det statsintresse, som i det föreliggande fallet finge anses vara för handen, samt yttrar ifråga om förslaget, bland annat, följande:

Det är utan vidare uppenbart, att det nu till bibliotekarien utgående beloppet, 3,500 kronor, jämte dyrtidstillägg å däri ingående statsmedel är otillräckligt för en person, som äger fullt fackmässig biblioteksutbildning och ägnar hela sin tid åt bibliotekets skötsel. Vad angår det belopp, vartill arvodet skäligen bör höjas, skulle överstyrelsen ingalunda anse det i framställningen i anslutning till bibliotekssakkunniga föreslagna beloppet i och för sig för högt. Man bör dock undvika en anordning, som kan binda händerna i fråga om det framtida ställningstagandet till förslaget om landsbibliotek. Sakkunniga föreslå nämligen det nu ifrågavarande avlöningsbeloppet under den förutsättningen, att biblioteket organiseras såsom landsbibliotek. Biblioteket fyller visserligen redan i väsentliga delar ett landsbiblioteks upp-

gifter, men relationen mellan landsbibliotekaries arbete och avlöning torde icke böra på en särskild punkt fastslås på ett sätt, som vore ägnat att föregripa prövningen av den föreslagna organisationen i hela dess sammanhang. Avlöningen bör därför utgå enligt lönegraden B 22, dock allenast i lägsta (21:a) löneklassen med 5,790 kronor och i högsta (24:de) löneklassen med 6,984 kronor. Överstyrelsen utgår härvid därifrån, att sagda belopp i sin helhet beviljas av riksdagen på extra stat. Anslaget till läroverksbibliotekari-er rör sig med så blygsamma belopp, att den ökade tillgång av 1,383 kronor om året, som genom en dylik förändring skulle kunna komma dess egentliga uppgifter till godo, skulle betyda en väsentlig förbättring.

Till biträde åt bibliotekarien utgår för närvarande ett årligt belopp av 1,200 kronor av enskilda medel. Enligt den underdåniga framställningen är intet dylikt bidrag att påräkna efter utgången av år 1924. Sakkunniga hava för närvarande nöjt sig med att föreslå ett för landsbiblioteken gemensamt förslagsanslag å högst 10,000 kronor om året på extra stat, vilket anslag skulle efter behov fördelas med högst 3,000 kronor till varje amanuens. Under sådana omständigheter synes det överstyrelsen riktigtast, att man på nu ifrågavarande punkt stannade vid en anordning, analog med den överstyrelsen tänkt sig i fråga om bibliotekariens avlöning. Om man utgår därifrån, att ifrågavarande amanuensbefattning fortfarande, liksom för närvarande är fallet, besättes med kvinnlig innehavare, att avlöningen anslås på extra stat och bestämmes att enligt kungörelserna nr 451 och 778/1921 utgå enligt viss lönegrad, borde man då stanna vid en lönegrad, vars begynnelselön, under förutsättning att tjänsten besattes med ordinarie innehavare, komme något lägre än till 3,000 kronor. Den lönegrad, som närmast motsvarar dessa förutsättningar, är C 5 (enligt 1925 års riksdags beslut B 10), för vilken avlöningen på D-ort är i lägsta [11: e (10: e)] löneklassen 2,952 (2,940) kronor och i högsta (14: e) löneklassen 3,516 (3,672) kronor. Då nu tjänsten skulle avlönas av anslag å extra stat, skulle avlöningen komma att utgå enligt närmast lägre löneklass och sålunda utgöra lägst [10:e (9: e) löneklassen] 2,784 (2,802) kronor och högst (13: e löneklassen) 3,318 (3,474) kronor.

I fråga om vaktmästarens avlöning, vilken för närvarande utgår med 600 kronor om året på extra stat, föreslås i framställningen ingen ändring.

Till andra utgifter än avlöningar har biblioteket för närvarande intet annat statsanslag än 527 kronor 6 öre om året av meranämnda läroverksanslag. I övrigt besörjas dessa utgifter genom anslag av Östergötlands läns landsting, Linköpings stadsfullmäktige, domkyrkan och stiftets byggnadskassa samt donerade medel. Härutöver föreslås nu, att för år 1925 skulle av statsmedel beviljas ett extra anslag av 3,000 kronor för nödvändiga konserverings- och bindningsåtgärder samt inköp av bibliografiska hjälpmedel. Överstyrelsen skulle, i anslutning till vad förut anförts angående ifrågavarande läroverksanslag, anse högst önskvärdt, att sagda anslag kunde för sina egentliga uppgifter återfå jämväl nyssnämnda belopp av 527 kronor 6 öre, men vill dock icke sammankoppla frågan om en sådan förändring av mera stadigvarande natur med den nu väckta frågan om ett mera tillfälligt anslag utan inskränker sig till att tillstyrka, att ett sådant må beviljas.

De anslag, som sålunda enligt överstyrelsens mening borde på extra stat beviljas till Linköpings stiftsbibliotek, skulle alltså utgöra *dels* för år räknat:

till avlöning åt bibliotekarie	kronor	5,790:—
» » » amanuens	»	2,784:—
» » » vaktmästare	»	600:—

Summa kronor 9,174:—

dels för ett år till konservering och bindning samt inköp av bibliografiska hjälpmedel 3,000 kronor.

Slutligen vill överstyrelsen framhålla, att biblioteket bör underställas någon statlig inspektion vilken tills vidare torde kunna utövas av överstyrelsen genom dess bibliotekskonsulenter.

Vidare avgav riksbibliotekarien den 10 januari 1925 infordrat yttrande i frågan och anförde därvid följande: Riksbibliotekariens yttrande.

Skolöverstyrelsen anser, att hinder icke föreligger att redan nu upptaga den av domkapitlet gjorda hemställan om beredande av ökade anslag för stiftsbiblioteket till behandling och sålunda utbryta Linköpings stiftsbibliotek ur sammanhanget med övriga planerade landsbibliotek, dock utan att vilja föregripa frågan om dessa bibliotek i sin helhet. Detta överensstämmer med bibliotekssakkunnigas förbehåll om ett successivt verkställande av den omfattande organisationen, och det torde få anses såsom synnerligen lämpligt, att landets största stiftsbibliotek får göra början. Jag får därför på det livligaste tillstyrka, att frågan om anslag till Linköpings stiftsbibliotek redan nu upptages till prövning av Kungl. Maj:t.

I sin hemställan har domkapitlet begärt anslag dels till löner, dels till inköp och konserveringsarbeten. I och för löner begäres ett extra anslag å sammanlagt 9,768 kronor, varav till bibliotekarien skulle utgå ett belopp av 6,168 kronor jämte dyrtidstillägg, till en amanuens 3,000 kronor jämte dyrtidstillägg samt till vaktmästaren samma belopp som hittills eller 600 kronor. Vid bestämmandet av lönerna till bibliotekarien och amanuensen har domkapitlet följt bibliotekssakkunnigas förslag, i vilket bibliotekariebefattningen placerats i lönegrad B 22 och ortsgrupp D. I händelse att Kungl. Maj:t finner skäl att till 1925 års riksdag i proposition föreslå sålunda begärd lönereglering för befattningshavare vid Linköpings stiftsbibliotek, synes denna lönereglering dock endast kunna få provisorisk karaktär, i avvaktan på slutligt förslag i fråga om ordnandet av läroverks- och landsbibliotekens framtida ställning. Därför synas ock avlöningar till bibliotekarie och amanuens vid biblioteket böra tills vidare utgå på extra stat, och vid sådant förhållande torde hänsyn böra tagas till vad skolöverstyrelsen framhållit. Till systematiska bokinköp och till konserveringsarbeten förnämligast på handskriftsavdelningen begär domkapitlet ett anslag å 3,000 kronor. Med den kännedom, som jag genom upprepade besök i stiftsbiblioteket personligen förvärvat mig om de här förvarade samlingarna, får jag som min mening uttala, att den begärda summan i och för sig är otillräcklig, men torde för det avsedda ändamålet vara synnerligen behövlig, ja nödvändig.

Jag får därför tillstyrka bifall till den av domkapitlet i Linköping gjorda underdåniga hemställan om de begärda anslagen till stiftsbiblioteket, beträffande lönerna med den ovan gjorda inskränkningen i enlighet med skolöverstyrelsens förslag.

I sin skrivelse har skolöverstyrelsen slutligen framhållit, att biblioteket bör underställas någon statlig inspektion. I avvaktan på genomförandet av den av bibliotekssakkunniga föreslagna landsbiblioteksorganisationen föreslår styrelsen, att en sådan inspektion tills vidare skall utövas av styrelsen genom dess bibliotekskonsulenter. Häremot får jag inlägga en bestämd gensaga. Skolöverstyrelsen har i sin skrivelse på flera ställen framhållit, att stiftsbiblioteket i Linköping icke är något läroverks-

bibliotek, utan nu är helt löst från all särskild förbindelse med Linköpings läroverk. Icke heller ha bibliotekssakkunniga, såsom av skolöverstyrelsens yttrande skulle kunna framgå, föreslagit att inspektionen över landsbiblioteken skulle utövas av skolöverstyrelsen, utan har därtill föreslagit en särskild biblioteksstyrelse med riksbibliotekarien som ordförande. Skulle någon särskild inspektion i detta fall vara behövlig, vilket knappast synes mig nödvändigt, då stiftsbiblioteket direkt sorterar under domkapitlet och bibliotekarien är redovisningsskyldig inför detta, borde en sådan inspektion fast mera tillkomma riksbibliotekarien. Stiftsbiblioteket i Linköping står i livligaste kontakt med kungl. biblioteket, särskilt genom vidsträckt läneförbindelser men även på annat sätt. Så torde kännedomen om stiftsbibliotekets samlingar vara långt större inom kungl. biblioteket än hos bibliotekskonsulenterna, då bl. a. riksbibliotekarien utgivit katalog över en viktig del av bibliotekets samlingar samt författat en utförlig historik över biblioteket. Det föreslagna anslaget å 3,000 kronor skall vidare användas också i och för konserveringsarbeten förnämligast av handskriftssamlingen. Det är självklart, att i sådana frågor större kompetens är att finna i kungl. biblioteket än hos bibliotekskonsulenterna, utanför vilkas egentliga verksamhetsområde dessutom dylika frågor ligga. Jag får därför hemställa, att inspektionen över stiftsbiblioteket i Linköping, därest Kungl. Maj:t finner densamma vara av nöden, uppdrages åt riksbibliotekarien.

1925 års
riksdag.

Den nu senast berörda framställningen från domkapitlet i Linköping inkom emellertid till Kungl. Maj:t så sent, att någon framställning till 1925 års riksdag icke kunde avlåtas.

Till sistnämnda års riksdag framlade Kungl. Maj:t i stället förslag om det sedvanliga anslaget å 2,600 kronor, att utgå för budgetåret 1925—1926 till arvodesökning åt bibliotekarien och till arvode åt vaktmästaren vid biblioteket. Emellertid väcktes inom riksdagen två motioner om anslag till upprätthållande av bibliotekets verksamhet (I: 102 och II: 65), i vilka under förebringande av olika motiveringar samstämmigt hemställdes, att riksdagen ville besluta, att för upprätthållande av Linköpings stifts- och läroverksbiblioteks verksamhet ett extra anslag av 5,000 kronor måtte utgå för budgetåret 1925—1926 i enlighet med de närmare bestämmelser, Kungl. Maj:t kunde finna gott föreskriva.

Det i motionerna framförda yrkandet avsåg, att utöver det av Kungl. Maj:t begärda anslaget av 2,600 kronor skulle anvisas ytterligare 5,000 kronor. Detta belopp skulle enligt motionen I: 102 tillgodoföras bibliotekets verksamhet i allmänhet, men enligt motionen II: 65 var beloppet närmare preciserat att utgå med 2,000 kronor till tillfällig löneförbättring åt bibliotekarien samt med 3,000 kronor till påbörjande av konserveringsåtgärder i fråga om bibliotekets värdefulla äldre samlingar och till nödvändiga bindningsåtgärder.

I anledning av de sålunda framförda förslagen yttrade riksdagen, på sätt framgår av dess skrivelse nr 8 A, följande:

Stifts- och läroverksbiblioteket i Linköping står i avseende å omfattning och samlingarnas dyrbarhet i främsta ledet av våra landsortsbibliotek. En-

ligt riksdagens mening förefinnas goda skäl för ett understödjande av detta bibliotek om ock ej fullt i den utsträckning, som nu motionsvis föreslås. Det är riksdagen visserligen icke obekant, att utredning och förslag föreligga om en statlig organisation av samtliga våra stifts- och läroverksbibliotek och om ett understödjande av dessa bibliotek förmedelst allmänna medel, i följd varav det skulle kunna synas mindre välbetänkt att, innan ett förslag från Kungl. Maj:ts sida i ämnet föreligger, beträffande ett av dessa bibliotek vidtagna särskilda åtgärder. Linköpingsbiblioteket intager dock enligt riksdagens förmenande en sådan särställning, ej minst genom sin livaktiga verksamhet och stigande lånefrekvens, att dylika åtgärder åtminstone i viss begränsad utsträckning kunna anses fullt motiverade.

Vad som för ifrågakvarande bibliotek för närvarande är utan gensägelse av den största betydelsen är ordnandet av bibliotekariefrågan. Stiftsbibliotekariens totala årslön utgöres nu av 3,500 kronor, och, såsom i motionen II: 65 framhålles, lär det ej vara möjligt att för detta arvode behålla den nuvarande bibliotekarien eller förvärva kvalificerad innehavare av befattningen. Riksdagen har vid detta förhållande ansett sig böra på det sätt tillmötesgå motionärernas yrkanden, att riksdagen beviljar 1,500 kronor att utöver det av Kungl. Maj:t föreslagna beloppet å 2,600 kronor utgå till avlösningsförbättring åt bibliotekarien. Efter vad riksdagen inhämtat, lär ett bifall till detta förslag icke kunna anses föregripa den nu pågående utredningen av organisationen av läroverks- och landsbibliotek.

Riksdagen beslöt alltså i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och ovanberörda motioner att till arvodesökning åt bibliotekarien vid stifts- och läroverksbiblioteket i Linköping och till arvode åt vaktmästaren vid samma bibliotek anvisa för budgetåret 1925—1926 ett extra anslag av 4,100 kronor, att utgå enligt de närmare bestämmelser, Kungl. Maj:t kunde finna gott föreskriva.

Genom beslut den 22 maj 1925 ställde Kungl. Maj:t detta anslag till förfogande av domkapitlet i Linköping att användas till arvodesökning åt bibliotekarien med 3,500 kronor samt till arvode åt vaktmästaren med 600 kronor och utgå med iakttagande av de genom ovanberörda beslut den 30 september 1910 beträffande ifrågakvarande bibliotek meddelade bestämmelser.

I skrivelse den 23 september 1925 har nu domkapitlet i Linköping upprepat sin framställning om vidtagande av åtgärder för uppehållande av verksamheten vid stiftsbiblioteket, därvid domkapitlet nu föreslår inrättande av ett landsbibliotek i Linköping i enlighet med de sakkunnigas förslag.

Förnyad framställning från domkapitlet i Linköping.

Domkapitlet upprepar i huvudsak vad domkapitlet i sin förra framställning anförde om stiftsbibliotekets betydelse och allmänna ställning samt meddelar nu vissa nyare siffror i avseende å lånefrekvens m. m. Domkapitlet anför:

I jämförelse med år 1916, då en framställning om arvodesökning åt bibliotekarien gjordes, har lånefrekvensen under år 1924 stigit med i det närmaste 120 procent. Särskilt påfallande är stegringen av *till annan ort* utsända lån, i det att dessa under 1916 endast uppgingo till 32 men under 1924 till 417, fördelade på ett 30-tal skilda orter. Under samma år har för

vetenskapligt och studiesyfte från andra bibliotek och arkiv förmedlats 367 lån, varav 38 handskrifter, huvudsakligen från Kungl. biblioteket och de båda universitetsbiblioteken men även från andra svenska och utländska institutioner. En viss måttstock på stiftsbibliotekets betydelse i den interurbana biblioteksrörelsen ger antalet in- och utgående tjänsteförsändelser, som under samma tid uppgått till 1,588 (korsband oberäknade) mot 732 under år 1916. Motsvarande antal redan för första halvåret 1925 är 1,211, vilket ger vid handen en allttjämt fortgående stark ökning.

Domkapitlet berör vidare frågan om bibliotekets ställning samt lämnar vissa meddelanden om det ifrågasatta stadsbiblioteket i Linköping och föreslår nu inrättande av ett landsbibliotek därstädes. Domkapitlet yttrar bland annat:

Domkapitlets senaste framställning åsyftade endast att söka åvägabringa ett provisorium avsett att under budgetåret 1925—1926 möjliggöra fortsättande av bibliotekets verksamhet utan inskränkningar och under samma ledning samt påbörjande av vissa oundgängliga konserveringsarbeten och inköp. I sitt den 17 december 1924 till Kungl. Maj:t avgivna underdåniga yttrande över bibliotekssakkunnigas betänkande har domkapitlet ansett sig för Linköpingsbibliotekets vidkommande böra livligt tillstyrka den av sakkunniga föreslagna omorganisationen till s. k. landsbibliotek, under framhållande av att ifrågavarande stiftsbibliotek redan nu kan anses i avsevärd utsträckning fylla de uppgifter, som enligt sakkunnigas förslag skulle tillkomma ett blivande landsbibliotek.

Nu äger domkapitlet ett ytterligare skäl, utom tidigare anförda, för sin anhållan om ärendets skyndsamma behandling, nämligen det förhållandet, att stadsfullmäktige i Linköping i en av domkapitlet tillstyrkt framställning hos kammarkollegium anhållit, att viss del av konsistoriebyggnadens tomt måtte med nyttjanderätt upplåtas till staden, så länge området komme att av staden användas för biblioteksändamål. Av nämnda skrivelse bifogade handlingar framgår, att stadsfullmäktige vid sammanträde den 9 juni 1925 beslutat, att, därest nyssnämnda framställning vunne bifall, hos Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes vidtagna sådana åtgärder, att dels i Linköping ett landsbibliotek komme att inrättas i huvudsaklig överensstämmelse med bibliotekssakkunnigas förslag, och dels beslut härom kunde komma att fattas senast under loppet av år 1926, i vilket fall stadsfullmäktige förklara sig beredda att, sedan frågan blivit i enlighet härmed vederbörligen avgjord, å ovan åsyftade tomtområde snarast möjligt låta uppföra byggnad för stadsbiblioteket i huvudsaklig överensstämmelse med redan i skiss föreliggande, av bibliotekskonsulenterna i skolöverstyrelsen godkända ritningar, samt att bestrida den genom nybyggnaden förorsakade kostnaden, högst 215,000 kronor, av nöjesskattemedel. Av den meddelade beskrivningen över stadsbiblioteksbyggnaden framgår vidare, att denna är avsedd att uppföras i direkt anslutning till stiftsbiblioteket, varigenom de blivande bibliotekslokalerna skulle bilda ett sammanhängande komplex, samt att vissa högst önskvärda förbättringar inom stiftsbibliotekets nuvarande lokaler — hiss, inredning av större brandfritt handskriftsrum m. m. — upptagits i den beräknade kostnadssumman.

I fråga om reglemente och stat för det föreslagna landsbiblioteket i Linköping yttrar domkapitlet vidare:

Med hänsyn till att stiftsbiblioteket, i motsats till andra stifts- och läroverksbibliotek, nu helt står under domkapitlets myndighet, vill domkapitlet åt sig förbehålla rätten att utse en ledamot i den nya lokala biblioteksstyrelsen. Domkapitlet vill för sin del påyrka samma kompetensfordringar för bibliotekarien som för amanuens vid de vetenskapliga biblioteken, filosofie licentiatexamen. Beträffande bibliotekariens tjänsteställning och lönevillkor har domkapitlet ansett vägande skäl finnas för hans jämställande med lektorerna vid de allmänna läroverken. Bibliotekssakkunniga hava föreslagit placering av landsbibliotekarierna i lönegrad närmast under förstebibliotekarierna vid statsbiblioteken eller i dåvarande lönegrad B 14, varvid dock förutsattes att, därest förstebibliotekarierna framdeles komme att placeras i högre lönegrad, landsbibliotekarierna böra följa en grad (eventuellt för Kalmar och Visby två grader) efter. Då vid den av 1925 års riksdag beslutade löneregleringen för statsbiblioteken förstebibliotekarierna placerats i graden B 26, skulle härigenom även enligt sakkunnigas förslag en förbättring av landsbibliotekariens lönevillkor äga rum (motsvarande graden B 25). Domkapitlet vill emellertid understryka, att därest statsbibliotekens löneschema skall tagas till norm — vilket efter nu verkställd reglering måhända bör anses riktigare än jämförelsen med läroverkens lektorer — enligt domkapitlets mening intet vägande skäl finnes för att landsbibliotekarien i Linköping såsom ansvarig vårdare av en av rikets största och värdefullaste bok- och handskriftssamlingar skulle placeras i lägre lönegrad än förstebibliotekarierna och landsarkivarierna. Domkapitlet vill sålunda föreslå lönegraden B 26 för landsbibliotekarien i Linköping.

Anslagen till amanuens och vaktmästare synas böra utgå i enlighet med bibliotekssakkunnigas förslag, med iakttagande av föreskrifterna i nu gällande lönereglemente.

Vad slutligen angår det av sakkunniga påyrkade anslaget till konservering av stiftsbibliotekens äldre bok- och handskriftsbestånd, 25,000 kronor om året att utgå å extra stat under 5 år, vill domkapitlet understryka behovet av dylika åtgärder samt föreslå, att till nämnda ändamål måtte för Linköpingsbibliotekets vidkommande beviljas 3,000 kronor om året att utgå å extra stat under 5 år.

Domkapitlets förslag går sålunda i första rummet ut på

dels att i Linköping må inrättas ett landsbibliotek i huvudsaklig överensstämmelse med bibliotekssakkunnigas förslag, under förutsättning att Linköpings stad i enlighet med stadsfullmäktiges beslut snarast möjligt uppför biblioteksbyggnad i anslutning till nuvarande stiftsbiblioteket,

dels ock att till bestridande av härmed förbundna kostnader må beviljas

å ordinarie stat:

till bokinköp, bindning etc.	kronor	10,000: —
» avlöning åt bibliotekarie (lönegrad B 26, ortsgrupp D)	»	7,860: —
» avlöning åt vaktmästare (lönegrad B 5, ortsgrupp D)	»	2,250: —
	Summa kronor	20,110: —

å extra stat:

arvode åt amanuens	kronor	3,000: —
till konserveringsåtgärder årligen under 5 år	»	3,000: —

I sin skrivelse har emellertid domkapitlet även framlagt ett alternativt förslag, för den händelse frågan om inrättande av ett landsbibliotek icke skulle vinna bifall, därvid domkapitlet beräknar kostnaderna för bibliotekets fortsatta verksamhet med bibehållande av dess nuvarande ställning. Domkapitlet yttrar härutinnan.

Därest Kungl. Maj:t likväl icke skulle kunna bifalla domkapitlets i första hand gjorda hemställan, inträder åter för stiftsbibliotekets vidkommande det läge, som föranledde domkapitlets framställning av den 26 november 1924 rörande ökade anslag å extra stat, men med den förändring, att denna anslagsökning nu icke torde böra få karaktären av provisorium utan — då frågan om en framtida kommunal medverkan i sådant fall måste te sig synnerligen oviss — snarare bör upptagas till de belopp, som kunna anses motsvara stiftsbibliotekets verkliga behov för fortsatt drift, och ifråga om anslagen till bibliotekariens avlöning och bokinköp å ordinarie stat.

En översikt av bibliotekets inkomster och utgifter för tiden 1 juli 1924 — 30 juni 1925 ter sig sålunda (bortsett från ovan nämnda av statsmedel utgående avlöningsbelopp):

Inkomster:

Anslag enligt Kungl. brevet av den 27 februari 1891	kronor	527: 06
» från Östergötlands läns landsting	»	1,000: —
» » Linköpings stadsfullmäktige	»	1,000: —
» » domkyrkan	»	25: —
» » stiftets byggnadskassa till värme och lyse	»	745: 40
Upplupna räntor	»	1,008: 84
	Summa kronor	4,306: 30

Utgifter:

Bokhandelsräkningar och prenumeration	kronor	1,150: 22
Bokbinderiräkningar och renovering	»	1,016: 12
Katalogiseringshjälp	»	550: —
Värme och lyse	»	745: 40
Städning	»	450: —
Rengöring	»	90: 67
Telefonavgifter	»	163: 10
Pipers arvode till bibliotekarien $\frac{1}{1}$ — $\frac{31}{12}$ 1924, $\frac{1}{1}$ — $\frac{30}{6}$ 1925	»	175: 50
Bokföringsarvode	»	100: —
Diverse frakter	»	102: 37
Inventarier, reparationer av hyllor etc.	»	127: 02
Blanketter, skrivmaterial etc.	»	79: 47
Renskrivningsarbete	»	27: 40
Reseräkningar (bibliotekarien)	»	79: —
	Summa kronor	4,856: 27

Den summa, biblioteket för närvarande disponerar över till bibliotekets förökande och till inköp av litterära hjälpmedel, har visat sig nöd- torftigen räcka till upprätthållande av prenumeration å vissa tidskrifter samt till inköp av ett och annat enstaka bokverk. Statsanslaget enligt kungl. brev av den 27 februari 1891 å 527 kronor 6 öre till kostnader för lokalens uppvärmning, bindning av böcker m. fl. erforderliga utgifter

har visserligen genom kungl. brev av den 24 mars 1916 befriats från posten värme och lyse, som nu täckes ur stiftets byggnadskassa, men summan ifråga förslår självfallet ej ens till inbindning av genom prenumeration eller gåvor inkommande arbeten. De genom Westmanska fonden och Samfundet Linköpings stiftsbiblioteks vänners kassor förmedlade inköpen hava vid flera tillfällen riktat biblioteket med stora och värdefulla förvärv, men vad biblioteket framför allt behöver är, såsom redan i yttrande den 6 november 1908 av överbibliotekarien vid kungl. biblioteket betonats, ett fast årligt anslag, som möjliggör *systematiska* inköp, dels avsedda att fylla institutionens ofrånkomliga men starkt försummade behov av uppslagsböcker och bibliografisk handapparat, dels åsyftande förvärv av nyare vetenskapliga standardverk och tidskrifter inom de vetenskapsområden, som ligga bibliotekets kundkrets närmast.

Då domkapitlet nu vid en hemställan om anslag — icke såsom provisorium utan såsom utgående på ordinarie stat — till båda här ovan nämnda kategorier av systematiska inköp anser sig böra stanna vid en summa av 5,000 kronor, är domkapitlet fullt medvetet om otillräckligheten även av denna summa, i synnerhet som hänsyn måste tagas därtill, att det sedan 1919 årligen av Linköpings stadsfullmäktige beviljade anslaget av 1,000 kronor med all sannolikhet kommer att indragas till förmån för det kommunala biblioteket, därest ej det föreslagna landsbiblioteket nu kommer till stånd. Domkapitlet har emellertid härvid ansett sig böra räkna med den omständigheten, att om några år ränteavkastningen av den Segersteenska fonden kommer att giva ett tillskott, varigenom den för inköp disponibla totalsumman skulle te sig någorlunda tillfredsställande.

Därjämte erfordras dels till konservering av stiftsbibliotekets gamla bokbestånd ett anslag av 3,000 kronor årligen att utgå på extra stat under 5 år, dels ock i enlighet med domkapitlets år 1924 gjorda framställning arvode till en amanuens.

I fråga om anslaget till vaktmästaren anser sig domkapitlet för närvarande ej böra föreslå någon ändring, då pensionering av nuvarande vaktmästaren först synes böra ordnas.

Domkapitlets alternativa förslag går alltså ut på utverkande hos 1926 års riksdag av följande anslag

å ordinarie stat:

till avlöning åt bibliotekarie (lönegrad B 26, ortsgрупп D) kronor	7,860: —
» bokinköp (och bindning) »	5,000: —
	<hr/>
Summa kronor	12,860: —

å extra stat:

till arvode åt amanuens kronor	2,802: —
» » » vaktmästaren »	600: —
» konservering och bindning av bibliotekets bok- och handskriftsbestånd årligen under 5 år »	3,000: —
	<hr/>
Summa kronor	6,402: —

Över domkapitlets sistnämnda framställning har riksbibliotekarien den 5 oktober 1925 avgivit infordrat yttrande och därvid på det livligaste tillstyrkt det första alternativet: stiftsbibliotekets organisation som landsbibliotek.

Förnyat yt-
rande av
riksbiblio-
tekarien.

Framställning från de kommunala myndigheterna i Linköping. Stadsbiblioteket därstädes.

Den i domkapitlets senaste framställning berörda frågan om stadsbiblioteket i Linköping har aktualiserats genom en till Kungl. Maj:t ingiven framställning från stadsfullmäktige i nämnda stad.

Med skrivelse den 7 november 1925 har länsstyrelsen i Linköping överlämnat en av stadsfullmäktige därstädes gjord, av magistraten tillstyrkt framställning, däri hemställts, att Kungl. Maj:t måtte vidtaga sådana åtgärder, att dels i Linköping ett landsbibliotek komme att inrättas i huvudsaklig överensstämmelse med bibliotekssakkunnigas förslag, dels ock beslut kunde komma att fattas senast under loppet av år 1926, i vilket fall stadsfullmäktige, sedan frågan blivit i enlighet härmed avgjord, förklarar sig beredda att på närmare angivet sätt snarast möjligt låta uppföra biblioteksbyggnad.

Jag anser det vara på sin plats att i korthet redogöra för biblioteksfrågans behandling i Linköping.

Sedan stadsfullmäktige uppdragit åt styrelsen för Linköpings stadsbibliotek att verkställa utredning rörande definitivt ordnande av Linköpings stadsbiblioteksfråga, avgav nämnda styrelse i maj 1925 yttrande och förslag i ämnet.

Ur biblioteksstyrelsens yttrande tillåter jag mig återgiva följande:

Redan vid de undersökningar rörande stadsbiblioteksfrågan, som tidigare förekommit, har det för vederbörande framstått som en omständighet värd särskilt beaktande, att i Linköping förut finnes en av vårt lands mera betydande biblioteksinstitutioner, stiftsbiblioteket, som avgiftsfritt utlämnar boklån till inom staden och stiftet bosatta personer samt för studieändamål förmedlar lån från andra bibliotek. I kommitterades den 21 april 1923 avgivna förslag till inrättande av ett stadsbibliotek framhålls sålunda önskvärdheten av att samarbete med stiftsbiblioteket från början eftersträvas, och den av stadsfullmäktige tillsatta styrelsen har såtillvida realiserat detta önskemål som stiftsbibliotekarien utsetts till ledare för stadsbiblioteket.

Enligt styrelsens mening äro i själva verket för Linköpings vidkommande skälen för ett samarbete med stiftsbiblioteket så starka, att en definitiv lösning av stadsbiblioteksfrågan helst synes böra innebära, att en blivande nybyggnad om möjligt förlägges i omedelbar anslutning till och direkt förbindelse med stiftsbiblioteket. Det torde nämligen icke kunna förnekas, att, därest en sådan sammanbyggnad med därav underlättat samarbete kunde åstadkommas, en mångfald påtagliga fördelar stode att vinna, såsom förbilligade byggnads- och driftkostnader, besparingar ifråga om personalen och möjlighet till bättre utnyttjande av dennas arbetstid, för låntagarna bekväm tillgång till ett mycket omfattande bokbestånd, i vilket även den nyare, allmänbildande litteraturen är rikligt företrädd. Härtill kommer såsom en mera generell synpunkt, att det måste anses organisatoriskt olämpligt att i en stad av Linköpings storlek på skilda håll driva tvenne institutioner, som, efter vad erfarenheten redan utvisat, till stor del hava samma publik med i viss utsträckning sammanfallande intressen. Att förbise denna sistnämnda synpunkt och att sålunda här söka uppdraga en bestämd gränslinje mellan ett utslutande vetenskapligt och ett rent populärt bibliotek vore också att underkänna riktigheten och värdet av en strävan, som under

senare tid gjort sig allt starkare gällande, nämligen att på de punkter, där så ske kan, söka anknyta det folkliga bildningsarbetet till och göra det samma delaktigt av det mera vetenskapliga arbetets hjälpmedel och resultat. Med dessa fakta för ögonen har styrelsen ansett lämpligast inrikta sig på att med hänsyn till juridiska, byggnadstekniska och ekonomiska omständigheter undersöka möjligheten av en nybyggnad för stadsbiblioteket i direkt anslutning till stiftsbiblioteket.

Beträffande den juridiska sidan har det syntts kunna påräknas, att staden för den ifrågasatta byggnaden vilken skulle komma att uppföras å jord, tillhörig stiftets byggnadskassa, d. v. s. av kyrkonatur, skall erhålla upplåtelse av erforderligt område att av staden innehavas, så länge området användes för biblioteksändamål. En sådan upplåtelse måste anses för staden erbjuda fullgod framtida trygghet.

För den byggnadstekniska delen av frågan har styrelsen anlitat arkitekten E. Hahr i Stockholm för uppgörande av förslagsskisser jämte approximativa kostnadsberäkningar. Den utformning av uppgiften, arkitekten närmast tänkt sig, framgår av styrelsens yttrande bifogade ritningar och beskrivning, varigenom synes vara ådagalagt, att en estetiskt tilltalande, av sakkunnig myndighet (bibliotekskonsulenten) tillstyrkt och såsom symmerligen lycklig betecknad lösning av byggnadsproblemet kan åstadkommas på den angivna platsen. Utrymme är i bibliotekslokalen beräknat för ca 15,000 volymer till utlåning å öppna hyllor, vidare läsrumsavdelning med referensbibliotek och ett 40-tal sittplatser, fullt tillräckliga bokmagasin och övriga accessionsutrymmen, arbetsrum för personalen (alternativt forskarrum), uppackningsrum och studiecirkelrum. Genom tvenne hissar ernås den önskade snabba och lätta förbindelsen med stiftsbibliotekets boksamlingar och mellan nybyggnadens skilda våningar inbördes. I förslaget ingå vissa ändringar, fallande inom den nuvarande stiftsbiblioteksbyggnaden, vilka betingas av önskemålet att i största utsträckning tillvarata de fördelar, som man åsyftar att ernå genom den direkta samverkan mellan de båda biblioteken. Genom värmecentralens och toalettavdelningens förläggande hit vinnas tydligen avsevärda besparingar. Kostnaderna för utförandet av detta förslag skulle enligt arkitektens beräkningar uppgå till ca 200,000 kronor.

Enligt bibliotekskonsulentens yttrande skulle skäl tala för en ökning av våningshöjden 1 trappa upp med 1 meter för att möjliggöra att dessa lokaler skulle kunna användas även för annat ändamål än till bokmagasin. Arkitekten, som satts i tillfälle att taga del av detta förslag, har beräknat, att härav betingade ändringar, bland annat även omfattande trappan på norra sidan och en därmed sammanhängande ingång samt fönsteranordningen, skulle draga en merkostnad av ca 15,000 kronor. Styrelsen anser för närvarande ej skäl föreligga att taga definitiv ställning till detta förslag, då särskilt frågan, huruvida en läsesal för barn här bör inredas — vilket önskemål närmast synes hava föranlett berörda erinran — utan olägenhet torde kunna uppskjutas till övervägande vid en senare tidpunkt. För utlåning av speciell ungdomslitteratur kan en sektion av den allmänna utlåningsavdelningen reserveras och hållas tillgänglig under viss tid på dagen. Möjlighet till direkt ingång från rotundans norra sida torde dock i alla händelser böra beredas.

Styrelsen konstaterar i varje fall, att kostnaderna för utförandet även av detta dyrare alternativ stanna inom den summa, som representeras av biblioteksfonden vid innevarande års slut. Enligt inhämtade upplysningar

utgjorde fondens odisponerade del den $^{31/12}$ 1924 165,000 kronor vartill kommer ej fördelad skatt för samma år 30,000 kronor eller tillsammans 195,000 kronor. Under förutsättning av samma tillskott av nöjesskattemedel för innevarande år skulle behållningen den $^{31/12}$ 1925 utgöra 232,750 kronor samt under enahanda förutsättning och efter avdrag av 1926 års driftkostnader och anslag till stadens biblioteksväsen (beräknade till 15,000 kronor) den $^{31/12}$ 1926 259,400 kronor.

Av vad ovan anförts torde framgå, att uppförandet av en stadsbiblioteksbyggnad i anslutning till stiftsbiblioteket måste anses vara en fullt framkomlig väg till biblioteksfrågans lösning, vilken i och för sig — som ovan visats — erbjuder mycket beaktansvärda fördelar. Styrelsen vill emellertid, då driftkostnaderna för ett blivande, definitivt stadsbibliotek skola behandlas, ytterligare erinra om ett par huvudpunkter i biblioteks-sakkunnigas betänkande och det utgångsläge i ekonomiskt avseende, som skulle skapas genom ett förverkligande av deras förslag.

Vid inrättande av ett landsbibliotek skulle staten åtaga sig att för framtiden i ekonomiskt avseende driva institutionen i dess dubbla funktion av folkligt stadsbibliotek och landsbibliotek genom att svara för de största och viktigaste utgiftsposterna: bokinköp och bindning, avlöning åt bibliotekarie, en amanuens (närmast för förmiddagstjänstgöring) och en vaktmästare (som även skulle vara maskinist och eldare). Detta sätt att ordna ett stadsbibliotek skulle sålunda i huvudsak innebära en engångskostnad för vederbörande kommun: byggandet, eventuellt tillbyggandet av lokalen, vartill skulle komma vissa mindre poster i den årliga budgeten: värme, lyse, renhållning samt ett tillägg till lönen för amanuensens eftermiddagstjänstgöring och eventuellt behöflig extra arbetskraft, avsedd för den rent kommunala låne-rörelsen.

Det bokbestånd, som — ehuru i första hand tillgängligt för stadens invånare — även skulle kunna tagas i anspråk för interurbana lån i studieflytt till andra bibliotek och boksamlingar inom landsbibliotekets område, är sålunda avsett att uppkomma genom inköp för statsmedel; beträffande utlåningen av för kommunala medel redan inköpta eller eventuellt i framtiden förvärfvade böcker torde vederbörande kommun kunna bestämma enligt gottfinnande, vilket ej heller bibliotekstekniskt möter något hinder. Rörande försändningen av de interurbana lånen synes intet annat vara ifrågasatt, än att på landsbiblioteket som helhet skall överflyttas den tjänstepost-rätt, som nu tillkommer stiftsbiblioteket; återsändandet av lån betalas däremot av vederbörande låntagare.

De summor, biblioteks-sakkunniga räknat med såsom *statsanslag* till ett landsbibliotek i Linköping, äro:

inköp, bindning och vissa expenser	kronor	10,000
bibliotekariens lön enligt lönegrad B 22 (utom dyrtidstillägg)	»	6,168
amanuensens lön (intet dyrtidstillägg)	»	3,000
vaktmästaren enligt lönegrad B 5 (utom dyrtidstillägg)	»	2,250

Summa kronor 21,418

En uppskattning av på *stadens andel* kommande poster torde approximativt kunna angivas sålunda (varvid bemärkes, att det nu till stiftsbiblioteket utgående anslaget å 1,000 kronor bortfaller):

värme, lyse, städning och renhållning c:a	kronor	3,000
tillägg till amanuenslönen	»	1,000
extra arbetskraft och vissa expenser c:a	»	2,000
		6,000
	Summa kronor	6,000

Linköpings stadsbiblioteks stat för år 1925 belöper sig till 10,400 kronor. varav 400 kronor statsanslag i form av bundna böcker. En definitiv stat för ett under både för- och eftermiddagar öppet bibliotek i egna lokaler med därav betingade nya utgiftsposter (värme, lyse, städning och renhållning, ytterligare extra arbetskraft, vaktmästare) samt skälig höjning av vissa redan förefintliga poster, framför allt anslaget till bokinköp, torde icke böra beräknas lägre än 18 å 20,000 kronor. (Till jämförelse kan nämnas, att stadsbiblioteket i Halmstad (1923 18,377 invånare) för år 1924 räknade med en budget av 17,000 kronor plus 1,000 kronor i dyrtidstillägg ur allmänna staten, varav till bokinköp 8,000 kronor. De otillräckliga löneförhållandena understrykas av vederbörande.)

Under förutsättning, att bibliotekssakkunnigas förslagsstat i huvudsak skulle vinna statsmakternas bifall, torde det få anses uppenbart, att ur ekonomisk synpunkt stadsbibliotekets inordnande i den föreslagna landsbiblioteksorganisationen skulle erbjuda högst avsevärda fördelar. Styrelsen anser för sin del också, att tanken på en lösning av stadsbibliotekets lokalfråga genom en nybyggnad i anslutning till stiftsbiblioteket i första hand bör fullföljas genom att åt den så uppkomna enhetliga institutionen söka förvärva ett landsbiblioteks ställning i anslutning till bibliotekssakkunnigas förslag, detta så mycket mer som styrelsen ej kan finna, att vägande invändningar kunna göras mot det av sakkunniga framlagda projektet till reglemente och instruktion för landsbiblioteken. Sammansättningen av den föreslagna lokala styrelsen för biblioteket — en nämnd, bestående av utom bibliotekarien fem medlemmar, valda två av stadsfullmäktige, två av läroverkskollegiet (med hänsyn till stiftsbibliotekens tidigare karaktär av läroverksbibliotek), och en av landstinget (väl med tanke på eventuellt anslag från denna myndighet) — synes vara ägnad att i behöflig utsträckning trygga det kommunala inflytandet.

Under framhållande av den tvingande nödvändigheten att snarast möjligt åtgärder vidtagas i syfte att ersätta det nuvarande provisoriet med en definitiv lösning av biblioteksfrågan, hemställde alltså biblioteksstyrelsen, att stadsfullmäktige behagade besluta

att hos kammarkollegium hemställa, att den del av tomterna N:ris 34 och 35 S:ct Pers kvarter i Linköping, som å en framställningen bifogad karta funnes utmärkt med röda linjer, måtte med nyttjanderätt upplåtas till staden, så länge området komme att av staden användas för biblioteksändamål;

att hos Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes vidtaga sådana åtgärder, att dels i Linköping ett landsbibliotek komme att inrättas i huvudsaklig överensstämmelse med bibliotekssakkunnigas förslag, och dels beslut härom kunde komma att fattas senast under loppet av år 1926, i vilket fall stadsfullmäktige ville förklara sig beredda att, sedan frågan blivit i enlighet härmed vederbörligen avgjord, å ovan åsyftade område av tomterna

N:ris 34 och 35 S:et Pers kvarter snarast möjligt låta uppföra byggnad för stadsbibliotek i huvudsaklig överensstämmelse med bifogade ritningar;

att bestrida den genom nybyggnaden förorsakade kostnaden, högst 215,000 kronor, av nöjesskattemedel;

samt att vidtaga de åtgärder, som för realiserandet av ifrågavarande nybyggnad kunde bliva erforderliga.

Frågan förelåg sedermera till behandling av stadens drätselkammare, som i skrivelse till stadsfullmäktige anförde bland annat:

De av biblioteksstyrelsen framhållna allmänna synpunkterna för ett stadsbiblioteks inrättande å ifrågasatt plats med anslutning till stiftsbiblioteket, finner drätselkammaren väl motiverade och har därför ej något att däremot erinra.

Ifrågasätts kan huruvida staden bör göra det förbehåll, att det av staden redan inköpta bokbeståndet må reserveras endast för inom staden bosatta personer eller få disponeras i den allmänna utlåningen. Då böcker enligt sakkunnigas förslag endast skulle utlånas utom staden i och för studieändamål, är redan därigenom skönlitteraturen i största utsträckning undantagen sådan utlåning, och då dyrbarare verk torde få sin plats i referensbiblioteket, komma ej heller dessa att beröras av nämnda utlåning. Drätselkammaren anser på grund härav, att något särskilt förbehåll i berörda hänseende ej är av behovet påkallat. Beträffande eventuella framtida bokinköp för av staden anslagna medel kan givetvis i fråga om sådan utlåning i varje särskilt fall beslut fattas.

Då i de av biblioteksstyrelsen beräknade på stadens andel belöpande driftkostnaderna uppgående till cirka 6,000 kronor ej inberäknats vissa underhållskostnader av byggnaden, torde detta belopp få anses väl lågt, men kan givetvis beloppets storlek ej redan nu med bestämdhet angivas. Dock vill drätselkammaren påpeka, att, såsom biblioteksstyrelsen framhållit, stadens utgifter, om biblioteksfrågan kommer att lösas på sätt föreslagits, bliva avsevärt mycket lägre, än om staden kommer att inrätta eget stadsbibliotek.

Slutligen vill drätselkammaren instämma med biblioteksstyrelsen däri, att den av bibliotekssakkunniga föreslagna lokala styrelsen för biblioteket synes komma få en sådan sammansättning, att det kommunala inflytandet kan anses tillräckligt betryggt.

Drätselkammaren hemställde alltså, *att* stadsfullmäktige måtte besluta i enlighet med biblioteksstyrelsens hemställan samt *att* bemyndiga styrelsen att vidtaga de åtgärder, som för realiserandet av ifrågavarande nybyggnad kunna bliva erforderliga.

I anledning av vad sålunda förekommit tillstyrkte stadsfullmäktiges beredningsutskott fullmäktige att besluta i enlighet med drätselkammarens hemställan med de ändringar, dels att det till nybyggnad föreslagna beloppet, 215,000 kronor, skulle bestridas av biblioteksfonden, vilken sedermera som hittills skulle tillföras viss del av de årligen inflytande nöjesskattemedlen, dels ock, med hänsyn till stadens stora ekonomiska uppoffringar, att staden skulle äga rätt utse minst halva antalet ledamöter i den lokala styrelsen för biblioteket.

Stadsfullmäktiges beslut i frågan utföll i enlighet med drätselkammarens

förslag med det tillägg, att det föreslagna beloppet, 215,000 kronor, skulle bestridas ur biblioteksfonden.

Slutligen har skolöverstyrelsen i infortrat yttrande av den 1 december 1925 uttalat sig i anledning av stadsfullmäktiges framställning och därvid anfört i huvudsak:

I flertalet län ävägabringas den erforderliga centralbiblioteksorganisationen otvivelaktigt bäst genom att bygga centralbiblioteket på ett större stadsbibliotek och lämna detta särskilt statsanslag för fyllande av berörda uppgift.

Därest man skulle välja denna form för angelägenhetens ordnande i Östergötlands län, skulle detta emellertid medföra nödvändigheten av mera betydande statliga anslag till *tvenne* olika bibliotek inom länet.

Överstyrelsen, som finner det vara uppenbart, att det är möjligt att för avsevärt mindre kostnad vinna en effektiv lösning av dessa olika biblioteksfrågor genom en sammanslagning av Linköpings stiftsbibliotek och Linköpings stadsbibliotek samt överlåtande av centralbiblioteksuppgifterna på det sålunda sammanslagna biblioteket, anser sig därför avgjort böra föreslå inrättande av ett landsbibliotek i Linköping i enlighet med Linköpings stadsfullmäktiges hemställan samt domkapitlets yrkande i dess förra alternativ.

Överstyrelsen uttalar efter prövning av ritningarna, vilka överstyrelsen blivit satt i tillfälle att genomgå, att en byggnad i huvudsaklig överensstämmelse med dessa synes fullt tillräcklig för nuvarande behov, och att utrymmena i allt väsentligt synas väl disponerade, men att vissa smärre modifikationer dock äro önskvärda.

Enligt överstyrelsens mening vore det önskvärt, om det kunde föreskrivas som villkor för inrättande av landsbibliotek, att ritningarna, innan de definitivt fixeras, ingivas till Kungl. Maj:t för fastställande, varvid överstyrelsen jämväl får hemställa att bliva satt i tillfälle att yttra sig i ärendet före dess slutgiltiga avgörande.

I fråga om storleken av det årliga statsanslaget till bokinköp, inbindning och vissa expenser anser överstyrelsen det av bibliotekssakkunniga föreslagna beloppet, 10,000 kronor, ingalunda för högt tilltaget. Vid fixerandet av erforderligt anslag för Linköpingsbibliotekets vidkommande måste hänsyn bland annat tagas å ena sidan till behovet av ett nödortfigt kompletterande av boksamlingen med nyare litteratur på åtminstone vissa av de områden, där Linköpingsbiblioteket har så rika äldre bokskatter, för att dessa senare skola kunna fullt komma att utnyttjas, å andra sidan till den stora folk mängden i det län, för vilket Linköpingsbiblioteket är avsett att fylla ett centralbiblioteks uppgifter, samt till bibliotekets uppgift att samtidigt bli folkbibliotek för staden. Ifrågavarande anslag torde böra erhålla reservationsanslags natur.

Med avseende på landsbibliotekariens avlöning vill överstyrelsen livligt förorda dennes placering i lönegrad B 26.

Skulle Kungl. Maj:t framlägga förslag om landsbibliotek i Linköping, utan att samtidigt den av överstyrelsen i dess yttrande den 14 oktober 1924 föreslagna omläggningen av folkbiblioteksväsendet förverkligas, kommer ett särskilt anslag om högst 600 kronor för resekostnads- och traktamentsersättning vid inspektion av chefen för Linköpings landsbibliotek att erfordras.

Vaktmästaren har av bibliotekssakkunniga föreslagits placeras i lönegrad B 5. Häremot har överstyrelsen intet att invända. Titeln torde böra bli expeditionsvakt.

Skolöverstyrelsens yttrande över stadsfullmäktiges framställning.

Med avseende på amanuensarvode förordade överstyrelsen i sitt yttrande den 31 december 1924 angående anslag till Linköpings stiftsbibliotek m. m. på däri anförda skäl, att amanuensen måtte placeras i lönegrad C 5 och förutsatte därvid tjänstens uppförande på extra stat. Efter den nu företagna löne regleringen skulle detta innebära lön, som skulle stiga från 10:de löneklassen, där avlöningen på E-ort är 3,060 kronor, till 14:de löneklassen med 3,816 kronor.

Med hänsyn till omfattningen av de äldre samlingar, Linköpingsbiblioteket äger, finner överstyrelsen ett belopp av 3,000 kronor årligen under 5 år till konserveringsarbeten, vilket belopp utgör knappt $\frac{1}{8}$ av det av biblioteks-sakkunniga föreslagna samlade beloppet, i varje fall ej för högt tilltaget.

Bibliotekssakkunniga ha föreslagit en reduktion av anslaget till läroverksbiblioteket å de orter, där landsbibliotek inrättats. Om Linköpings stiftsbibliotek förändras till landsbibliotek utan att samtidigt eller dessförinnan en reglering av anslagen till läroverksbibliotek äger rum, finnas enligt överstyrelsens mening inga skäl till en reduktion av arvodesbeloppet, då de nu utgående anslagen för ifrågakvarande ändamål (150 kronor ur anslaget till bibliotekariearvoden samt 100 kronor ur biblioteks- och materiellkassan) äro ytterst lågt tilltagna. För detta fall saknar frågan om eventuell reduktion av det belopp, som användes till inköp och inbindning av böcker, all aktualitet, eftersom detta för närvarande utgår ur biblioteks- och materiellkassan efter rektors beprövande i varje särskilt fall.

Under denna förutsättning torde det för närvarande till Linköpings stiftsbibliotek ur det till bibliotekarier vid läroverken anvisade anslaget om 16,000 kronor utgående beloppet om 1,910 kronor 6 öre böra bortfalla, varigenom en, om än obetydlig, ökning skulle vinnas av det för närvarande aldeles otillräckliga belopp, som kan disponeras för de ändamål, som sagda anslag egentligen är avsett att tillgodose.

Beträffande den lokala biblioteksstyrelsens sammansättning finner överstyrelsen det med hänsyn till den omständigheten, att stiftsbiblioteket för närvarande helt står under domkapitlets tillsyn och förvaltning, väl motiverat, att domkapitlet även i fortsättningen får utse en ledamot, varigenom nämnden skulle komma att bestå av 6 ledamöter utom landsbibliotekarien.

Då reglemente för landsbiblioteket ej torde böra underställas riksdagen utan fastställas av Kungl. Maj:t, torde det ej vara nödvändigt att redan nu gå in på en detaljgranskning av det föreliggande förslaget, varför överstyrelsen hemställer att sedermera bli satt i tillfälle att avgiva särskilt utlåtande i denna punkt.

Överstyrelsen vill dock i anslutning till drätselkammarens uttalande ge uttryck åt den meningen, att avsikten med det planerade landsbiblioteket är, att det visserligen skall erhålla anslag från skilda håll men skall utgöra en enhet med uppgift att dels tillhandagå vetenskaplig forskning samt tillgodose stadsbefolkningens behov av böcker, dels utgöra ett centrum för biblioteksverksamheten i länet. Under sådana omständigheter synes det ej stå i god överensstämmelse med bibliotekets syfte, att de från ett visst håll tillskjutna bokanslagen skulle användas till inköp av litteratur, som skulle undantagas från den allmänna lånerörelsen samt underkastas särskilda bestämmelser, vilka dessutom skulle kunna komplicera utlåningsverksamheten.

Ur biblioteksverksamhetens synpunkt tala enligt överstyrelsens mening starka skäl för en lösning snarast möjligt av biblioteksfrågan i Linköping. En dylik är önskvärd ej blott med hänsyn till Linköpingsbiblioteket självt

utan lika mycket på grund av centralbiblioteksfrågans förut påpekade, avgörande betydelse för utvecklingen av vårt lands folkbiblioteksväsen.

Även ur synpunkten av folkbibliotekens centralbiblioteksfråga är ett uppskov enligt överstyrelsens mening ödesdigert. Det måste sålunda betraktas såsom i hög grad angeläget, att ökade anslag lämnas till folkbiblioteksväsendet, däribland även till vissa på kommunala bibliotek byggda centralbibliotek. Och särskilt betydelsefullt ter det sig likaledes för överstyrelsen, att ett första landsbibliotek inrättas på den ort, där förutsättningarna otvivelaktigt måste betraktas som alldeles särskilt gynnsamma, såsom fallet obestridligen är i Linköping. Härigenom kunna också värdefulla erfarenheter vinnas i fråga om landsbiblioteksorganisationens lämpligaste utformning överhuvud.

Därnäst uppställer sig emellertid spørgsmålet, om landsbiblioteket omedelbart bör träda i funktion i största möjliga utsträckning och åtaga sig alla de biblioteket som landsbibliotek åliggande uppgifterna, eller om, till dess tillbyggnaden står färdig eller åtminstone en tid framåt, stads- och stiftsbiblioteken böra förvaltas som två fristående bibliotek. I sistnämnda fall borde givetvis med de nytillkommande arbetsuppgifterna någon tid anstå.

Vid bedömandet av denna fråga må först erinras om vilka uppgifter som enligt förslaget skulle ankomma på landsbibliotek. Bibliotekssakkunniga hava i sådant avseende ifrågasatt (se sid. 00 i det föregående) att det skulle åligga landsbibliotek bland annat:

att tjänstgöra som central för övriga inom bibliotekets område liggande bibliotek och boksamlingar och som sådan tillhandagå med boklån i studieändamål, med utsändande av vandringsbibliotek o. dyl. i enlighet med de föreskrifter, som komma att utfärdas.

För vinnande av full överensstämmelse med de uppgifter, som överstyrelsen förut föreslagit för kommunalt centralbibliotek, har överstyrelsen ansett, att denna punkt borde erhålla ungefär följande formulering:

»att inom ett av Kungl. Maj:t bestämt område supplea de lokala bibliotekens arbete genom direkt och kostnadsfri utlåning av böcker, som behövas i studiesyfte, genom utsändande av vandringsbibliotek och genom biblioteksteknisk vägledning enligt närmare föreskrifter för centralbibliotek, som skolöverstyrelsen har att utfärda. Inom landsbibliotekens verksamhetsområde skall inspektion av de statsunderstödda folk- och sjukhusbiblioteken med undantag för de folkbibliotek, som åtnjuta 8,000 kronor i årligt statsbidrag eller därutöver, verkställas av landsbibliotekarien eller med skolöverstyrelsens medgivande annan därtill lämplig person inom landsbibliotekets personal efter på förhand av skolöverstyrelsen granskad och godkänd plan och i enlighet med av skolöverstyrelsen utfärdade bestämmelser angående biblioteksinspektion».

De nya arbetsuppgifter, som för ett landsbibliotek i Linköping skulle tillkomma utöver dem, som redan för närvarande åligga stiftsbiblioteket, äro framför allt bibliotekets folkbiblioteksuppgifter, dels som centralbibliotek, dels som lokalt folkbibliotek för Linköpings stad.

Överstyrelsen vill som sin mening uttala, att anslagen till biblioteket böra utgå efter de förändrade grunderna från och med budgetåret 1926—1927, och att det nya biblioteket redan från och med denna tidpunkt i största möjliga utsträckning bör åtaga sig de ett landsbibliotek åliggande uppgifterna. Beträffande de egentliga s. k. centralbiblioteksuppgifterna synes det emellertid knappast vara tänkbart, att de omedelbart i full utsträckning

skola kunna av biblioteket förverkligas. Det är nämligen av stor vikt, att bibliotekets arbetskrafter under en kort tid kunna i största möjliga utsträckning koncentreras på den omläggning av verksamheten, som måste äga rum. Enligt överstyrelsens mening torde sålunda visserligen den direkta utlåningen av böcker i studiesyfte till personer utanför staden omedelbart i full utsträckning böra ske. Med utsändandet av vandringsbibliotek, utövan- det av biblioteksteknisk vägledning samt förrättandet av inspektion torde där- emot lämpligen böra anstå till den tidpunkt, förslagsvis ett halvt eller allra högst ett år efter ovannämnda datum, då Kungl. Maj:t kan finna gott före- skriva, att även dessa uppgifter skola övertagas av biblioteket.

I fråga om ledningen av de föreslagna landsbiblioteken vill överstyrelsen särskilt understryka vikten för vårt lands folkbiblioteksarbete av att de önskemål helt tillgodoses, som överstyrelsen i yttrandet den 21 september 1925 framställt för vinnande av tillbörlig enhetlighet i handläggningen av olika folkbiblioteksärenden.

Departement-
schefen.

Bibliotekssakkunnigas förslag äger ett dubbelt syftemål. I första rummet avser detsamma reorganisation av samt beredande av förbättrad ställning och vård åt läroverksbiblioteken, såväl de gamla stiftsbiblioteken som även vid andra läroverk än stiftsstädernas anknutna bibliotek. I samband med denna åtgärd innebär emellertid förslaget även organiserande för skilda delar av riket av en ny kategori bibliotek, s. k. landsbibliotek, med uppgift att utgöra ett mellanled mellan de stora statsbiblioteken och de egentliga folk- biblioteken samt att verka som ett slags centralbibliotek för smärre biblio- tek och boksamlingar i orterna. Landsbiblioteken, vilka skulle inrättas suc- cessivt, skulle åvägabringas i första rummet genom att de största och mest betydande stifts- och läroverksbiblioteken förvandlades till fullt fristående och självständiga bibliotek, men även genom att vissa större stads- och provins- bibliotek organiserades såsom dylika centralbibliotek. Vid landsbiblioteks- organisationens genomförande skulle läroverksbiblioteken begränsas till att omfatta vad som för dessa undervisningsanstalter vore till omedelbart gagn.

I princip kan de sakkunnigas förslag sägas hava vunnit anslutning från de i ämnet hörda myndigheterna, även om i vissa punkter, framför allt be- träffande förslagets ekonomiska konsekvenser, åtskilliga gensagor framkom- mit. Även jag måste för min del skänka mitt erkännande åt det från kul- turell synpunkt högeligen behjärtansvärda förslaget att låta särskilt de gamla stiftsbibliotekens rika bokbestånd och dyrbara handskriftssamlingar erhålla en tillfredsställande vård och göra desamma mera tillgängliga för forskningen, på samma gång jag instämmer i tanken att låta dessa biblio- tek i större utsträckning bliva vad de en gång varit, nämligen »levande» bibliotek, ej begränsade till en liten och utvald forskarkrets, utan utvidgade att tjäna som ett led i arbetet för den allmänna folkbildningens höjande.

Beträffande läroverksbiblioteken hava från de sakkunnigas sida flera goda förslag framkommit, vilka förtjäna att tagas under närmare övervägande, då tidpunkten härför kan befinnas lämplig. För närvarande torde frågan om ett bättre tillgodoseende av läroverksbiblioteken böra något anstå, i all

synnerhet som det omfattande spørsmålet om en ny läroverksorganisation kan tänkas inverka på hithörande angelägenheter, och sistnämnda spørsmål synes åtminstone böra till sina allmänna huvuddrag vara klarlagt, innan några mera omfattande åtgärder i nu berörda hänseende vidtagas. Men uppenbarligen föreligger här ett i hög grad behjärtansvärt behov, och ett mera avsevärt uppskov torde ej vara tillrådligt.

I nu förevarande sammanhang torde intresset böra koncentreras på de av de sakkunniga föreslagna s. k. landsbiblioteken. De sakkunniga hava uppdragit konturerna till en omfattande och betydelsefull biblioteksorganisation, men hava icke framlagt några mera definitiva förslag, helt naturligt för övrigt, då organisationen tänkts skola successivt genomföras och de lokala förutsättningarna endast kunna tänkas så småningom bliva åvägabragta.

De föreslagna landsbiblioteken skulle hava en dubbel funktion, nämligen dels att vårda och för forskningen tillhandahålla de gamla stifts- och läroverksbibliotekens bokbestånd, i någon mån kompletterat med modernare litteratur, dels ock utgöra ett centralbibliotek för supplerande av de lokala folkbibliotekens uppgifter inom ett större område. Den dualism, som genom dessa dubbla uppgifter till synes förefinnes, har på sina håll ingivit vissa betänkligheter. För egen del kan jag icke dela dessa, då jag håller före, att den föreslagna organisationen tvärtom kan vara till fromma för bibliotekens utveckling, i det att de olika uppgifterna kunna och böra verka befruktande på varandra. Emellertid är det obestridligt, att den ena sidan av landsbibliotekens funktioner, nämligen uppgiften att tjänstgöra såsom ett centralbibliotek, sätter dem i visst förhållande till en annan, ungefär samtidigt föreslagen biblioteksorganisation, de av de s. k. folkbildningssakkunniga ifrågasatta centralbiblioteken. Dessa båda organisationsformer böra, såsom skolöverstyrelsen framhållit, icke utesluta varandra. Det är givet, att de lokala förhållandena i varje fall få fälla utslaget, vilkendera som är att föredraga. I allt fall vill jag betona det för biblioteksutvecklingen i landet betydelsefulla, som ligger däri, att möjlighet snart må kunna vinnas att låta landsbibliotekstypen och centralbibliotekstypen tillämpas parallellt.

Jag anser nämligen tidpunkten ännu ej vara inne att taga en mera definitiv ståndpunkt till vare sig den ena eller den andra biblioteksorganisationens planläggning och genomförande. Av vikt är emellertid, att snarast en början sker och åtminstone ett provinsbibliotek kommer till stånd, vars utveckling kan tjäna till ledning för ett vidare bedömande av denna för vår allmänna folkbildning ytterst betydelsefulla fråga.

Den första förutsättningen för en organisation av nu ifrågavarande slag har ansetts böra utgöras av ekonomisk samverkan mellan staten och de lokala myndigheterna. Jag ansluter mig utan tvekan till denna uppfattning, som grundar sig på de föreslagna bibliotekens uppgifter att tjäna såväl ett statligt som ett kommunalt intresse. Emellertid vill jag nu allenast inskränka mig till detta allmänna uttalande; i vilken utsträckning en kom-

munal medverkan bör påfordras och huru de olika grunderna för förde-landet av utgifterna mellan stat och kommun skola tillämpas, därom anser jag mig icke nu böra göra något mera detaljerat uttalande. Förhållandena kunna vara olika på olika orter och böra bedömas med hänsyn till förefintliga lokala omständigheter.

Så snart likväl själva grundförutsättningen är för handen, d. v. s. en kommun eller en kommunal samfällighet visar sig böjd för att medverka till en lösning av biblioteksfrågan inom sitt område, exempelvis genom erbjudanden att bestrida vissa engångskostnader eller vissa årliga underhållskostnader eller bådadera, anser jag all anledning förefinnas för staten att till närmare prövning i varje fall upptaga spörsmålet.

Nu senast angivna förutsättning föreligger beträffande Linköpingsbiblioteket, vilket dessutom av alla sakkunniga myndigheter ansetts vara det, som först borde bliva föremål för omprövning och eventuell omorganisation i det av de bibliotekssakkunniga angivna syftet. Såsom förhållandena utvecklats i Linköping, där kommunen på ett i hög grad erkännansvärt sätt förklarat sig villig göra stora ekonomiska uppoffringar för att få sin biblioteksfråga löst, anser jag någon tvekan icke förefinnas att nu upptaga till närmare omprövning det framförda spörsmålet om Linköpingsbibliotekets organisation. Detta spörsmål bör bedömas dels med utgångspunkt från vissa av bibliotekssakkunniga och skolöverstyrelsen angivna allmänna förutsättningar, dels och framför allt med aktgivande å de i det föreliggande fallet förhandenvarande omständigheterna. Jag vill med eftertryck betona, att, därest detta bibliotek varder organiserat på sätt jag omedelbart vill förordna, denna organisationsform ingalunda med nödvändighet bör bliva normgivande för den blivande utvecklingen, även om erfarenheter från densammas verksamhet givetvis kunna hämtas. Såsom jag redan angivit, bör varje fråga om organisationen av ett landsbibliotek eller centralbibliotek bedömas med särskild hänsyn till de å vederbörande ort förhandenvarande förhållanden.

Linköpings stiftsbibliotek är, såsom framgår av den lämnade redogörelsen, helt och hållet skilt från läroverkets bibliotek, vadan i nu förevarande sammanhang någon hänsyn till det sistnämnda icke synes behöva tagas. Stiftsbibliotekets allmänna ställning i vår nuvarande biblioteksorganisation och dess utomordentliga betydelse från nationell forskningssynpunkt och för de stigande bildningssträvandena i landet hava i det föregående av vederbörande sakkunniga myndigheter så ingående utvecklats och så starkt betonats, att jag kan inskränka mig att hänvisa till vad härom uttalats. Genom besök å ort och ställe har jag dessutom gjort mig övertygad om bibliotekets ytterst värdefulla bokbestånd och om de möjligheter, som förefinnas för en omorganisation av biblioteket i anslutning till de framlagda planerna. Med de rika resurser i avseende å äldre bokbestånd, varöver biblioteket på vissa områden förfogar, vore det enligt min mening

beklagligt, om icke biblioteket sattes i stånd att bibehålla och utveckla sin ställning som ett levande bibliotek. Det måste därför betecknas såsom en lycklig omständighet, att genom en sammanslagning av stiftsbiblioteket och det nya stadsbiblioteket i Linköping utsikter öppnas att kunna skapa en organisation, som såväl i sig inrymmer de uppgifter, som förut tillkommit stiftsbiblioteket, som även övertager de allmänna åligganden, som tänkts skola tillkomma ett centralbibliotek eller ett provinsbibliotek — vilket namn man nu än må giva åt den ifrågasatta biblioteksformen.

Stadsbiblioteket i Linköping är en relativt nyligen skapad institution. Det är avsett för boklån åt personer bosatta inom Linköpings stad, elever vid stadens olika läroanstalter däri inbegripna. Läsrummet är tillgängligt för allmänheten utan inskränkning. För närvarande är biblioteket öppet alla vardagar kl. 5—8 e. m. samt fyra dagar i veckan även kl. 1—2. Bokbeståndet, som huvudsakligen utgöres av skönlitteratur och populärvetenskap, omfattade i november 1925 c:a 5,400 volymer. Lånefrekvensen och antalet besök har senaste året stigit avsevärt; under år 1924 utgjorde antalet utlånade volymer 29,214 och för tiden $\frac{1}{1}-\frac{30}{11}$ 1925 41,710; antalet besök utgjorde år 1924 34,890 och för tiden $\frac{1}{1}-\frac{30}{11}$ 1925 41,599. Av staden har biblioteket under senaste två år till bokinköp och bokbindning åtnjutit ej mindre än 30,400 kronor.

Såsom jag förut angivit, innebär bibliotekssakkunnigas förslag i avseende å tillkomsten av de s. k. landsbiblioteken en ekonomisk samverkan mellan staten och vederbörande kommun. Vad de sakkunniga härutinnan föreslagit har tjänat som ledning för de erbjudanden, som Linköpings stad nu ansett sig böra göra.

Den väsentligaste av dessa förutsättningar är lokalfrågan. Jag har förut erinrat, hurusom stadsfullmäktige anslagit ett belopp av 215,000 kronor till uppförande av en biblioteksbyggnad, avsedd att uppföras i omedelbar anslutning till stiftsbibliotekets nuvarande byggnad. Då den avsedda tillbyggnaden skulle komma att förläggas å jord av kyrkonatur, hava stadsfullmäktige hos kammarkollegium hemställt, att det härför erforderliga området måtte med nyttjanderätt upplåtas till staden, så länge området komme att av staden användas för biblioteksändamål. Framställningen har tillstyrkts av Linköpings domkapitel på vissa närmare angivna villkor, innefattande vissa utfästelser från stadens sida, ävensom att byggnadsritningarna underställdes domkapitlets godkännande. Sedan de kommunala myndigheterna förklarat sig godtaga de av domkapitlet uppställda villkoren, har kammarkollegiet i skrivelse den 19 november 1925 underställt ärendet Kungl. Maj:ts prövning och därvid, under förutsättning att biblioteksfrågan vinner sin lösning på angivet sätt, förklarat sig icke hava något att erinra mot den sökta upplåtelsen under villkor, att staden för området årligen till stiftets byggnadskassa erlägger avgäld, som av domkapitlet efter vederbörandes hörande fastställes i spannmål eller annan lämplig räntepersedel att lösas med pen-

ningar efter den årliga markegången, samt att avgälden må vid början av varje ny tioårsperiod kunna med hänsyn till då rådande förhållanden höjas ävensom i övrigt på av domkapitlet föreslagna villkor. Därest den av mig här nedan föreslagna biblioteksorganisationen vinner riksdagens bifall, har jag för avsikt att underställa nu senast berörda angelägenhet Kungl. Maj:ts prövning, därvid jag ämnar förorda den äskade markupplåtelsen på de i ärendet angivna villkoren. Vad emellertid frågan om byggnadsritningarnas fastställande beträffar, vill jag erinra, att skolöverstyrelsen av angivna skäl funnit önskvärt, att ritningarna fastställas av Kungl. Maj:t. Jag har här emot intet att erinra; och torde, innan beslut härutinnan av Kungl. Maj:t fattas, såväl domkapitlet som överstyrelsen beredas tillfälle att inkomma med de erinringar, som kunna finnas påkallade.

Linköpings stadsfullmäktiges beslut torde vidare innebära ett åtagande från fullmäktiges sida av de utgifter, som i enlighet med bibliotekssakkunnigas förslag skulle åligga de kommunala myndigheterna vid inrättande av landsbibliotek: uppvärmning, belysning och renhållning samt behövlig arbetskraft utöver den av staten bekostade. Jag har nu endast velat erinra här om och återkommer längre fram härtill vid tal om frågan om bibliotekets stat och övriga utgifter.

Såsom framgår av den av mig förut lämnade redogörelsen, har stadsfullmäktiges beslut om anvisande av medel för biblioteksbyggnad fattade under förutsättning att ett beslut från statsmakternas sida angående inrättande av landsbibliotek kommer till stånd redan under år 1926. Jag vill med anledning härav påpeka betydelsen av ett skyndsamt ordnande av förevarande angelägenhet, enär man annars skulle kunna tänkas stå inför den möjligheten, att Linköpings stad på ett annat och från allmän synpunkt mindre lyckligt sätt ordnade sin stadsbiblioteksfråga.

Övergår jag därefter till frågan om de uppgifter, som skulle tillkomma det av stiftsbiblioteket och stadsbiblioteket sammanslagna nya biblioteket, vill jag först erinra om de åligganden, som bibliotekssakkunniga ifrågasatt skola tillkomma de av dem föreslagna landsbiblioteken (jfr sid. 12 i det föregående). Skolöverstyrelsen har härutinnan föreslagit ett visst supplerande tillägg, avseende ett förtydligande av de uppgifter, som skulle tillkomma biblioteket såsom centralbibliotek. Det är företrädesvis dessa arbetsuppgifter, som skulle tillkomma utöver dem, som redan nu åligga stiftsbiblioteket. Det synes mig emellertid vara klart, att, därest ett bibliotek av nu skisserad beskaffenhet kommer till stånd under budgetåret 1926—1927, dessa uppgifter icke omedelbart kunna åläggas den nya institutionen. Till en början torde erfordras en viss konsolidering i den nya organisationsformen, ernående av ett ökat bokbestånd av framför allt modern litteratur och för personalen en ökad förtrogenhet med biblioteksuppgifterna och arbetet i övrigt, innan man kan tänka sig en så pass krävande utvidgning av verksamheten, som härmed

avses. Tidpunkten när dessa bibliotekets folkbiblioteksfunktioner lämpligen böra träda i kraft torde Kungl. Maj:t böra bestämma på förslag av skolöverstyrelsen. Jag vill dock uttrycka den förhoppningen att denna tidpunkt icke bör framskjutas mer än som anses oundgängligt, utan biblioteket, så snart omständigheterna det medgiva, får övertaga dessa funktioner, liksom jag ävenledes vill betona betydelsen av att den i det föregående berörda frågan om inrättande av s. k. centralbibliotek snart må bli ur principiell synpunkt löst i hela dess vidd.

Det föreslagna nya biblioteket — vilket med hänsyn till dess tillkomst synes mig lämpligen kunna benämnas stifts- och landsbiblioteket i Linköping — skulle närmast lyda under en lokal biblioteksnämnd eller biblioteksstyrelse. Enligt bibliotekssakkunniga skulle denna styrelse bestå av bibliotekarien jämte fem medlemmar, valda två av läroverkskollegiet, två av stadsfullmäktige och en av landstinget. Domkapitlet har framställt önskemål att få insätta en medlem i denna styrelse; i viss överensstämmelse härmed har kyrkomötet anhållit, att i styrelsen måtte ingå en teologiskt sakkunnig representant för domkapitlet. Givetvis kunna ifråga om denna styrelses sammansättning olika kombinationer tänkas. Jag anser icke denna fråga nu behöva avgöras, då densamma lämpligen bör upptagas till närmare omprövning i samband med det reglemente, som torde böra i sinom tid av Kungl. Maj:t fastställas för biblioteket. Dock vill jag förslagsvis angiva, att jag tänker mig denna lokala styrelse böra bestå av, förutom bibliotekarien, en representant för högre allmänna läroverket, en representant för domkapitlet och två representanter för staden, vartill, därest landstinget kommer att anvisa medel till bibliotekets underhåll — varom mera i det följande — en representant bör av landstinget insättas i styrelsen.

Mest betydelsefullt för biblioteket och dess framtida utveckling är frågan om den personal, som bör knytas till detsamma. Bibliotekssakkunnigas förslag innebär anställande av en bibliotekarie, en vaktmästare och en amanuens — dessa avlönade med statsmedel — samt dessutom erforderliga extra biträden, vilka skulle avlönas av kommunen.

I avseende å bibliotekariens avlöning och kompetens hava olika meningar gjort sig gällande. Kompetensvillkoren torde böra överlämnas åt Kungl. Maj:t att fastställa i samband med instruktionen för biblioteket. Bibliotekssakkunniga hava för bibliotekarien föreslagit lönegraden B 25, medan sedermera av ett flertal myndigheter ifrågasatts lönegraden B 26, d. v. s. samma lönegrad, till vilken förste bibliotekarierna vid kungl. biblioteket och universitetsbiblioteken äro hänfödda. Då det gäller chefskapet över en så omfattande och kvalificerad institution som den nu ifrågasatta, där det nuvarande värdefulla stiftsbiblioteket kommer att ingå såsom en väsentlig del, finner jag lönegraden B 26 icke vara för högt tillmätt. Jag vill erinra, att landsarkivarierna blevo vid 1925 års riksdag hänfödda till denna lönegrad. Då jag sålunda för ifrågasvarande bibliotekarie tillstyrker lönegraden B 26, vill jag

understryka, att detta skett med väsentligt aktgivande på värden av det nuvarande stiftsbiblioteket — det femte i ordningen av landets större bibliotek — och att ett bifall härtill icke får anses prejudicerande för motsvarande krav från andra håll, där samma förutsättningar icke torde vara för handen. Bibliotekarien bör utnämnas av Kungl. Maj:t, efter ansökan i vanlig ordning och sedan yttranden avgivits av riksbibliotekarien och skolöverstyrelsen. I avseende å det första besättandet av denna post anser jag det vara av vikt, att en ordinarie bibliotekarie träder i funktion med det snaraste, d. v. s. redan från och med den 1 juli 1926, detta med hänsyn till det omorganisationsarbete, som redan från början bör ledas av den ordinarie bibliotekschefen. Då den nuvarande, av domkapitlet utnämnde bibliotekarien vid stiftsbiblioteket, filosofie doktor Nils Gobom, enligt vad jag från sakkunnigt håll inhämtat, väl fyller de kvalifikationer, som böra ställas på en bibliotekarie vid det blivande stifts- och landsbiblioteket, och dessutom mer än någon annan, som kan ifrågakomma till befattningen, är förtrogen med de lokala förhållandena, är jag böjd att, därest han därtill förklarar sig villig, anmäla honom till erhållande av fullmakt å den ordinarie tjänsten redan från och med den 1 juli 1926.

Likaledes förordar jag anställande av en vaktmästare med avlöning efter lönegraden B 5. En dylik befattning är med hänsyn till bibliotekets omfattning ofrånkomlig.

I avseende å det föreslagna amanuensarvodet vill jag till en början framhålla, att jag finner anställandet av en amanuens nödvändigt med hänsyn till storleken av det bibliotek, varom nu är fråga, och den betydande utlåning, som, efter vad den hittillsvarande erfarenheten visat, med säkerhet kommer att ske. Arvodet har av bibliotekssakkunniga beräknats till högst 3,000 kronor. Skolöverstyrelsen tänker sig amanuensen inplacerad i arvodes-skalan för extra ordinarie befattningshavare. Jag vill lika med överstyrelsen tillstyrka ett arvode efter denna löneskalas löneklass 10, d. v. s. å E-ort efter 3,060 kronor.

I den mån ytterligare extra arbetskrafter erfordras, skall deras avlöning ankomma på Linköpings stad.

Något anslag till resekostnads- och traktamentsersättning åt den föreslagne bibliotekschefen vid inspektion anser jag under det första året icke erforderligt.

I fråga om ledningen av det föreslagna stifts- och landsbiblioteket har jag nyss omnämnt den lokala biblioteksstyrelsen. Någon ytterligare administrativ överbyggnad synes mig näppeligen erforderlig. Denna lokala styrelse torde böra lyda direkt under Kungl. Maj:t, som i bibliotekets angelägenheter ej lärer underlåta att höra de sakkunniga myndigheter, som finnas, nämligen riksbibliotekarien och skolöverstyrelsen. Huru frågan om inspektion av biblioteket skall ordnas är mera vanskligt att avgöra på grund av dess dubbla uppgift att vara både vetenskapligt bibliotek och centralbibliotek för folkbiblioteksverksamheten. Det vill emellertid synas mig, som om sär-

skild inspektion av biblioteket i dess förra egenskap endast i undantagsfall skulle vara erforderlig. Skola de nya uppgifter, som enligt den nu föreslagna organisationen tillkomma biblioteket såsom centralbibliotek, vinna en lycklig och förebildande lösning, kräves härför, så vitt jag kan finna, oundgängligen ett ingående samarbete mellan biblioteket och skolöverstyrelsen, närmast med överstyrelsens bibliotekskonsulenter. Icke minst torde detta bli va fallet under den första tiden, då det gäller att planlägga och organisera den kommande verksamheten. För en enhetlig och målmedveten ledning av folkbiblioteksarbetet är det därför enligt min mening av vikt, att de stödjepunkter, detta skulle erhålla i lands- och centralbiblioteken, icke undandragas inspektion av bibliotekskonsulenterna. Detta synes mig dock icke böra hindra, att Kungl. Maj:t för särskilt fall kan uppdraga åt riksbibliotekarien att företaga inspektion av biblioteket.

Vad beträffar de ifrågasatta anslagen till bibliotekets vård och underhåll, har jag funnit dessa synnerligen välmotiverade. Anslaget till bokinköp, inbindning och vissa expenser bör lika med vad som föreslagits bestämmas till 10,000 kronor. Till konserveringsarbeten vill jag förorda ett belopp av 3,000 kronor, utan att dock därmed hava uttalat mig om behovet av fortsatt anslag för ändamålet, varom särskild utredning torde böra i sinom tid förebringas. Båda de nu ifrågasatta anslagen böra hava natur av reservationsanslag och utgå det förra såsom ett ordinarie och det senare som ett extra anslag.

Jag utgår vidare från att Linköpings stad, såsom framgår av handlingarna, lämnar ersättning ej endast för erforderliga extra arbetskrafter utan även för värme, lyse, städning, renhållning m. m. Vidare vill jag uttala önskvärdheten av att Östergötlands läns landsting bidrage till bibliotekets underhåll, ett anspråk som icke synes mig opåkallat, då biblioteket är avsett att tillgodose ej endast Linköpings stad utan även länet i dess helhet. Såsom jag nyss antytt, skulle landstinget i samband med beviljande av anslag till biblioteket äga rätt att insätta en representant i den lokala biblioteksstyrelsen.

I anslutning till vad jag sålunda anført, vill jag föreslå följande

Stat för stifts- och landsbiblioteket i Linköping:

Avlöningar till ordinarie tjänstemän, <i>förslagsanslag</i>	kronor 10,500:—
Vikariatsersättningar, <i>förslagsanslag</i>	» 500:—
Arvode till amanuens	» 3,060:—

Summa förslagsanslag kronor 14,060:—

Bokinköp, inbindning och vissa expenser, *reservationsanslag* kronor 10,000:—

Härtill skulle komma ett extra anslag å 3,000 kronor till konserveringsarbeten. Sammanlagda kostnaden skulle belöpa sig till 27,060 kronor. I statsverkspropositionen är för ändamålet beräknat ett belopp av 25,000 kronor. Emellertid lär hinder ej möta att bereda plats å budgeten för det belopp, varmed den nu angivna kostnaden överstiger den i statsverkspropositionen beräknade.

Under åberopande av vad sålunda förekommit, hemställer jag, det Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

att, under förutsättning att Linköpings stadsfullmäktige åtaga sig att inom viss, av Kungl. Maj:t bestämd tid påbörja uppförande av den i det föregående omförmälda biblioteksbyggnaden i enlighet med ritningar, som må av Kungl. Maj:t fastställas, samt att bestrida de kostnader för biblioteket, som förut angivits,

dels besluta, att ett bibliotek, benämnt stifts- och landsbiblioteket i Linköping, må organiseras i huvudsaklig överensstämmelse med de av mig i det föregående angivna grunder;

dels besluta, att avlöningsreglementet för befattningshavare vid statsdepartementen och vissa andra verk, tillhörande den civila statsförvaltningen, skall från och med den 1 juli 1926 äga tillämpning å ordinarie befattningshavare vid stifts- och landsbiblioteket i Linköping;

dels bestämma antalet ordinarie befattningshavare vid nämnda bibliotek på följande sätt:

Lönegrad.

1 bibliotekarie B 26

1 vaktmästare B 5

dels fastställa av mig i det föregående förordat förslag till stat för samma bibliotek;

dels förklara, att de av riksdagen i dess skrivelse den 22 februari 1921 nr 55 lämnade medgivanden i anledning av den då beslutade löne regleringen för statsdepartement med flera verk må i tillämpliga delar gälla även beträffande ifrågavarande bibliotek;

dels under riksstatens åttonde huvudtitel under rubrik stifts- och landsbiblioteket i Linköping uppföra till avlöningar ett *ordinarie* förslagsanslag å 14,060 kronor och till bokinköp, inbindning och vissa expenser ett *ordinarie* reservationsanslag av 10,000 kronor;

dels ock för budgetåret 1926—1927 såsom *extra* reservationsanslag anvisa till vissa konserveringsarbeten vid stifts- och landsbiblioteket i Linköping ett belopp av 3,000 kronor.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan behagar Hans Maj:t Konungen lämna bifall ävensom förordna, att proposition av den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar, skall avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:
C. A. Löwenhielm.